

412

ცისკარი

ბ. ჯ. ჯ.

1862

ფებერვლი.

წელიწადი მეექვსე.

წოდება თხზულებათა:

- I.—იწაკლი მეორის მეუობა საქარტუჭლში. . . . . თ. მძან სერსეულიძისა.
- II.—სიტუქა, თქმული ქუთაისის სობოლოში კურიაკის ოცდა პირტულსა. კაბრიელ ეპისკოპოსისა.
- III.—სიყრმე შეკსპირისა. . . . . გ. დიდბუღიძისა.
- IV.—ლექსები სხუა და სხუა მწერლებისა.
- V.—წიგნი, მოწერილი რედაქტორთან. ეფთჳმე წერეთლისა.
- VI.—სხუა და სხუა ანბავი. (იხილე მეორე გვერდზედ.)

ცფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1862 წლის 1348 ნ.

ირაკლი მეორის მეუღლა საქართველოში.

(განგრძელება.)

5042
-12-

წელსა ჩემთ, მეფე თეიმურაზ ერანიდამ
მობძანდა. ერანში იბრემ-შაჰ მოკლეს, სრუ-
ლიად ერანი აირია, ერთმანერთს რბევა
და ტუჭუნა, აოსრება დაუწიეს, ამ ქამად
მამად-სან ვინმე აღირბეჟანის მსარეს გამა-
ლიანებული მრავალსა ქუჭუნასა აოსრებდა
რომლისათჳს მოსწერეს ერეგნელებმან, მე-
ფესა თეიმურაზს და მეფესა ირაკლის,
ერანში მეპატრონე აღარ არის, ეს მამად-
სან ამ ქუჭუნას აოსრებსო მოკვეშულე-

ნით, ამას მოგუარჩინეთ, და თქუენ კემსა-
 სურებითო, ამასედ მეუე თეიმურაზ და მე-
 უე ირაკლი ორნიუ ჯარებით წავიდნენ,
 ერევნის მისაშუტლებლად, სოლო მეუე ირა-
 კლი წინ წავიდა სუთასის კაცით, და ეს
 რომ მამად-ხანმან შეიტეო თავისის სრუ-
 ლის ჯარით წინ მოეგება, მეუეს ირაკ-
 ლის შემოება, მოსცა ღმერთმან ძლევა და
 გამარჯუტება მეუეს ირაკლის, გაიქცა მამად-
 კან უარბაღში წავიდა, ხორგუზრების ცისე
 გამაგრებული ჰქონდა მამად-ხანს, თავისი
 ცოლმული იმაში ჰქუანდა, მიუიჯა მეუე
 ირაკლი შემოადგა იგი ცისეც აიღო და
 მამად-ხანის ცოლ მულიც გამოიუქანა, რაცა
 აქუნდა სიმდიდრე სასინისა ეოველივე მე-
 უეს ირაკლის დარჩა, და წამოიღო მობ-
 მანდა ერევანს, მოვიდნენ ერევნელები მეუეს
 თეიმურაზთან და მეუე ირაკლისთან, თუთ
 ერევნის ხანიც მოვიდა, მოსცეს თავი მო-
 სამსასურედ, დაიდვეს ხარკი, დასუტს თა-

ვისი კაცი ერევანში, და გამობრუნდნენ. ურბაბაღის ხანი აჯი-ჩალაბი, შეკრბენ განჯა ურბაბაღისა, და შაქი-შირვანისა ჯარებითა, მოვიდნენ უასახსი აღსტაფაზედ, ამ ქაშადვე მეფენიცა ერევნიდამ უასახსი გამობრუნდნენ, გარნა ამ შეკრებულმან ხანებმან, ომი ველარ გაუბედეს, შიროდეს, სიმაგრეში დადგნენ, დაუწყეს მეფეს თეიმურაზს და მეფეს ირაკლის ლაჰარაკი მძვდობისა, და საგ-უეჭვს ურთიერთისადმი, გამობრუნდნენ, ხოლო მეფენი მობძანდნენ ტფილისს, გამარჯულებულნი, და მიერ დღიდგან იყო ერევანი მოსარკეობასა ქუჭუ მეფეთა ვითარმე მოსლუბდმდე საქართუჭლოსა შინა უაჯარი მამად-ხანისა, გარნა ვერცა მან მოძალა სრულიად ერევნისა სამსახური საქართუჭლოსადმი.

წელსა ჩინ, მოვიდა ურბაბაღის ხანი ფანა განჯას შემოადგა, მოსწერა წიგნი განჯის ხანმა და განჯელებმან, დაითხოვეს

თარცა არის ჩუქულებს მათი მარადის, და-
 არბიეს ელები, და მრავალი იმოკეს ტუვე
 და საქონელი, სცნეს რა ესე მეფეთა გა-
 მოუდგნენ მოეწივნენ, მის სადაც ერთჲს
 იორის მდინარე აღასანსა, იმ აღასნის
 ზირსედ შეიბნენ, მოსცა ძლევა დემოტან
 მეფეთა და გაემარჯუათ, მრავალი ლეკი
 მოკლეს და უმრავლესნი აღასნისაგან მო-
 იშთუნენ ლეკნი, გადარჩენილნი რომელნიცა
 გაღმა გავიდნენ, არცა ისინი განათავისუფ-
 ლეს, გაჭეუნენ გაღმა, შეძინებულთა მათ,
 გადანარჩომთა ლეკთა მიმართეს ერთსა,
 დამწუარსა ფლატიანს გორებსა, სიმაგრის
 იმედუელთა, შევიდნენ იმ გორა-
 ებში მოსქდა ეს ფლატიანი დამწუარი გო-
 რა, ასე დაინთქნენ ეს გადარჩომილნიცა
 ლეკის ჯარი რომ მოამბეც აღარ წასუ-
 ლა, წარმოვიდნენ მეფენი გამარჯულებულნი
 მოვიდნენ ტუილისს, და მიერთობან ვერ-
 ღარა იკადრეს ჯარად გამოსულა ლეკთა,

გარნა ქურდულად არა დასცხრობოდენ ავა-
საკობასა.

წელსა ჩინბ, ქორიანგონს ულთ. წაბძან-
დნენ ორნი მეფენი ჭარისა და შაქი შირ-
ვანისა დასაპურობლად, ჯარები შემოიყარეს
იორსედ წავიდნენ, იქ მოერთჳწნ, განჯა
ეარაბადის სანები ჯარებითა, წავიდნენ
ჭარი დაადეს, და ჭარს ქუწით აგრისსედ
გავიდნენ, მოვიდა ნუსის-სანი აჯი-ჩალაბი,
შემოიყარნა ჭარელნი დაუდგნენ ზირდ ზირ
ეგრასა აჯი-ჩალაბი იდუძალ მეფეთა თანა
მეოფთა, განჯისა და სსჳათა სანებთა, გა-
დაიბირნა ესე სანები, მეორესა დღესა შე-
მოება აჯი-ჩალაბი, მეფეთაც დასტები და-
წეს და მიმართეს ძლიერად, ორი და სა-
მი დასტა დაამარცხეს, აჯი-ჩალაბისა ქარ-
თველთა, კასთა და ორი ძლიერი სანგა-
რიც დაადებინეს, მაშინ აჯი-ჩალაბი მო-
უსდა ეიხილბაშთ სანების დასტასა, განს-
რახჯთა ურთიერთისათა, უწინარეს მისვლი-

სა გამოიქცნენ ესე სანები თავიანთ ზი-
 რობისამებრ, წარვიდნენ ოჯსსა მხარესა
 მძღობიანად, რა ესენი გაქცეულნი ნასეს
 საქართუჭლოს ჯარმა, ესენიც აირივნენ,
 უორგულმან ჯარმან ვერღარა შეიძლეს და-
 დგრომა, და გამოიქცნენ, მეფები სიმხნითა
 თჳსითა მრავალს ეცადნენ, გარნა ვეღარა
 შეიმაგრნეს ჯარნი, მისესითა ამით მრავა-
 ლნი მოსწედნენ, ქართუჭლ კახნი და უმ-
 რავლესნი აღასანთა შინა მოსწედნენ და
 მოვიდნენ ორნივე მეფენი ტუილისს დამა-
 რცხებულნი, სოლო ესე იქმნა თუჭსა, ფე-
 ბერვალსა. ამასვე წელსა, იენისის თუჭში
 ძალითა ასატ-სანისათა მოვიდა ერევანს
 დაუწეო ბრძოლა რბევა და ოსრება, ვი-
 ნაითგან ასატ-სანს ეპურა მიდია, რომელ-
 არს აღირბეჳანი, იწოდებოდაცა მჳერობელად
 სპარსეთისად, სოლო ამისთჳს მოსწერეს
 მეფესა ირაკლის ერევნელთა, ვინათგან
 გაძღვევთ სარკსა, და ვართ მოწილეებასა

ქუჭმე თქუჭნსა გაქუსთ ვალი და თანამ-
 დებობა, რათა განვათავისუფლო ესე ვითა-
 რისა მძლავრისა კელისაგან, სთხოვეს მი-
 შუჭლება ერევნისა, შემოიყარა ჯარები იგ-
 ნისის თუჭში, მიეშუჭლა ერევანს, გარნა
 ოდეს სცნა მუსასანმა, რომელიცა ადგა ერე-
 ვნისა ცისესა, მისვლა ირაკლი მეფისა,
 მასვე წამსა შემოეცალა მუსა-ხან ცისესა,
 მირიდა, სოლო მეფე ირაკლი მივიდა ერე-
 ვანს, დიდად შეჭირუჭბულნი უსაზრდელო-
 ბითა, ერევნელნი ალაფსო სასრდელითა,
 მიუტანა მრავალი სასრდო, თუთონ გამო-
 ბრუნდა ქანაქირსა, დაემყარა ბულაღზედ კა-
 რეს ავაში, დადგა მასლობელად ერევნისა,
 რომელიცა შორავს ერევანს ვიდრე თორ-
 მეტ ვერსამდე, ვითარცა ალაჯი ერთი, თუ-
 მცა ესე მუსასან ერევანს შემოეცალა, გარ-
 ნა დაუეოვნებდივ მისწერა წიგნი ახატ-ხანს,
 აცნობა მეოფსა მიდიასაშინა მისვლა ერე-
 ვანს ირაკლი მეფისა, ეოველი ქმნილი მე-

ფისა ირაკლისაგან, სოლო რა სცნა ესე
 განძნებულმან ახატ-სან, შეზოიკრიბნა ჯა-
 რები, უილიბაშისა და აღნისა, ვიდრე
 ორმოცი ათასადმდე, ესრედ რომელ თორ-
 მეტი ათასი მხოლოდ შუბიანი კაცი ჰქუან-
 და, თოფიანს ჯარს გარდაისათ, ჰქონდა
 თორმეტი ზარბაზანი, ორასი ზამბურაკი,
 რომელიცა უგრძნეულად მოვიდა, გარნი-
 ჩაისედ ჩამოსდა, რომელიც ესე გარნი-ჩაი
 შორავს ქანქირს ოცითა ვერსითა. სადა-
 მოსედ კაცი მოუვიდა მეფეს ირაკლის,
 ახსატ-სან დიდის ჯარით მოვიდა, გარნი-
 ჩაისედ ჩამოსდაო. მოუწოდა მეფემან ირაკ-
 ლიმ ქართუჭლთა, კასთა და რჩევა შეექ-
 ნათ, ქართუჭლთა და კასთ გამობრუნება
 ამჯობინეს, უფროსი ერთა, გარნა მეფემან
 ირაკლი არა ინება გამობრუნება და ბრძა-
 ნა: იცოდეთ მე ახატ-სანის შეუბმელი არ
 დაუდგებო, ამაღამ რომ გავიქცეთ სჯალ
 გზასედ მოგუწწვიან, უნამუსოდ სიცოცხლეს

ნამუსიანად სიკუდილი სჯობსო, ეს ეველამ ვიცით, რომ სიკუდილის შჯლნი ვართ, ჩუჴნ გუარსა და სახელსა ორის დღის. სიცოცხლისათჳს ნუ მოვაუივნებთო. ამაჲედ რაოდენნიმე თავადნი ჰირჴუჴლნი ჩინებულნი გუჴამნი ეთანსმავენ მეფესა ირაკლის, და დაამტკიცეს ჰირღაჰირ ომი მძლავრისა, რომლისათჳს აღრიცხა მეფემ მსედრობა თჳსი, რომელიცა იყო რიცხუთ სამი ათასი და ამ რიცხუსა შინა იყო თათარი სუთასი, ავაღმეოფი სუთასი, სოლო ესე სუთასნი ავად მეოფნი, ბარგის-კაცნი დაჴმთენ ლაგირთა შინა, წარვიდა ორი ათასის კაცითა, აზატ-სანის შესაბჴელად, ცოტა რამ წარვლეს, იქიღამაც გამოჩნდა აზატ-სანის ჯარები და დასტები, მაშინ გადახტა მეფე ირაკლი, დაემსო მიწასა, ღმერთს შეევედრა, აღსდგა, გამობრუნდა, და უთხრა მსედრობათა: ჩემო მძანო და შჯლნო. თჴჴნ ჩემის განძლიერებისათჳს, და ჩემის გულისა-

თუც ისოცებით, ღმერთმან თქუჭნთან დიდი-
 მოუაღე ვარო, და დღეს მე რაც კითხრათ
 ის ღამიჯურეთო, და სისხლსა თქუჭნსა
 მე ვინდობო. მაშინ ყოველთა მსედრობათა
 ერთობით ნება სცეს და მოახსენეს: მეფეო,
 დიდებო ჩუჭნო, სისხლი ჩუჭნი თქუჭნთუც
 შემოგვიწირავს, ბძანებასა თქუჭნსა აღვა-
 სრულებთო. რადგან ესეოდენი ერთგულო-
 ბა, და სიმხნე ერთგულთ მსედრობათა
 თუცთა ისილა, მაშინ უბძანა, სანამდინ მე
 ცხენსედ არ შევჯდე თქუჭნ სურავინ ცხენ-
 ზედ ნუ შეჯდებითო, სანამ ჩემი თოფი
 არ გაუარდეს, მანამდინ თოფს სურავინ ეს-
 ვრითო. მაშინ ქათველთა კასთ ერთობით
 აღუთქუჭს ბრძანებულისა მის აღსრულება,
 სოლო სუთასნი ივი თანა მოემენი თათარ-
 ნი ირაკლი მეფისანი, შესხდნენ ცხენსა და
 განემორჩნენ, ქართუჭლთა ჯართა, გავიდნენ
 ცალმხარეს, და გაკეთდნენ ერთ დასტად,
 და დაადგრა ერთი გრევენელი თათარი აი-

რუმლუს სულტანი, მეფის ირაკლის თანა, სასელით ალავერდნ, მსილველმან მეფემან თვისისა ჯარისა სიმცირისამან, ფრიად მსურვალედ თაუქანისცა ჯუარსა ქრისტესსა ცრემლით და ეოველნი სპანი თვისნი ათაუქანა ჯუარსა, მაშინ მოვიდა თათარიცა იგი ალავერდი სულტანი, და ჰრქუა ჯუარსა ქრისტესსა, მეტეუჭლმან ესრეთ: უკეთუ შეძლება რამ არის, დღეს გამოჩნდებო და დაადგრა მეფესა ირაკლისთანა, მაშინ წარუძღუა მეფე ირაკლი ათასს სუთასს კაცსა და ქუჭითელებსა, წენარად. სადაცა უფრო დიდი დასტა იყო ახატხანისა იმას მიმართა, მოვიდა განრისხებული ახატ-ხან, თავის ჯარები გარს შემოასჯა, ოთხსავე კუთხეს ეს ოდენ ახლოს მოიწივნენ, რომ შები აღარ გაიმართებოდა, ლამოდნენ იგონი, ცოცხლივ შეჭურობასა ქართუჭლთანსა, მაშინ მოახსენა ერთმან სანმან ვინმე ახატ-ხანს: დასტორი მიბოძეთ, რათა წარვი-

დეთ, მეფე ირაკლი ცოცხლივ შე-
 ჰერობილი მოგართო მე. მანცა ნება სცა,
 დია სისწრაფით ცხენ მალობით მოვიდა,
 რომელსაც საბრძოლველად აქუნდა შუბი
 კელთა, კმა-ჰყო ამაქმან: ჰანი ირაკლი
 ხან? რომელ არს ქართულად, სად არის
 ირაკლი მეფეო, მაშინ გაუსტდა მეფე ირა-
 კლი მკვრცხლად და შესძახა: მე ვარ ირა-
 კლი მეფეო, შესძახებისავე თანა მისცა
 თოფსა ცეცხლი, და გაუარდა თოფი მეფი-
 სა, მოსტდა მას ხანს გულსა, გადმოვარდა
 ცხენით, დაეცა წინამე მეფის ირაკლისსა,
 და ოდეს ისილეს ესე ვითარე სიმხნე
 ქართულთა, კასთა მეფის ირაკლისაგან,
 განძლიერდნენ ესენიცა, ერთობით მისცეს
 ცეცხლი თოფთა თუსთა, უოველთა, რაც
 მასლობლად მოსულნი ყიზილბაშნი დააფ-
 ლანი იუტნენ ერთიანად ჩამოცუვდნენ და
 დაეცნენ მიწათა მუდა, მაშინ აღჯდა ირა-
 კლი ცხენსა თუსსა, და აღუსახსნა სწათაცა

თვსთა აღმხედრება და აღმხედრდენ სპა-
 ნი, გაიკრეს კრძალთა კელი და ერთო-
 ბით შეუტყეს, მუის თანად მისვლასავე
 აოტეს ეისილბას ავლანსი, მას დღესა თა-
 ნა ჭეუჭბოდა, აირუმლუს სულტა-
 ნი ალავერდი, რომელმანცა ითხოვა
 სასწაული ჯუარისაგან, იეო მსნეცა, წარ-
 ვიდა სირცხლეულად მეოტი ახატხანი,
 და გამარჯუჭბასა ამას შინა დარჩა მეფე-
 სა ირაკლის თორმეტი წარბახანი, ორასი
 ზამბურაკი თავისის ასის ბქლემით, დრო-
 შა მრავალი, ორი ათას სუთასი კარავი,
 სოლო ტუჯსა და საქონლის რიცხვ არ
 ეგებოდა. იგი ალავერდი სულტანი, დიდათ
 განკვრეებული იტეოდა წინაშე ჯუარისა,
 ეს საქმე კაცობრივის ძალისაგან შეუძლე-
 ბელი იეოო, მაგრამ ამ ჯუარის მადლმან,
 ჭეოო, ესრეთ თქუა, საჩ-სანა ეურბან-ოლი მ,
 რომელ არს: ჯუარო, შენთვს მსხუჭრზლად
 შევიწირვიო. თუმცა ესოდენ ირწმუნა

და სთქუა, გარნა არა ნათელსილო, წამოვიდნენ მეფერი და მოვიდნენ ტვილისს გამარჯუტბულნი, სოლო ესე ძლევა იქმნა ივლისში.

წელსა ჩღვ. ქრისტესს შემდგომ, თუტსა იანვარსა მოსწერეს წიგნები განჯის-ხანმა, შუშის-ხანმა და ეარაბადის-ხანმა, მიიწვეს და აღუთქუტს მეფესა თეიმურაზს და მეფესა ირაკლის, რათა ინებონ მეფეთა მისვლა ნუსის ხანს, აჯი-ჩალაძეზედა, ესენიცა იასლენ შემწედ თვსითა ჯარებითა, ამისთვს ინებეს მეფეთაცა წაბრძანება, და ჯარები შემოიყარეს წაბძანდნენ მეფერი და განჯას წაბძანდენ, იქ შემოხსენებულნი ხანები შემოეყარნენ თვსითა ჯარებითა, შემოფიცეს ერთგულებასა შედა, გარნა არა დაადგონენ ფიცსა შედა, სძლივა ჩუტულუბამან სიძუსთლისამან, ვითარცა ქმნეს უარისი ოძსა შედა ედრეთცა აქედამ იდუმალ დაუწევს წიგნების წერა ნუსის-ხანს

აჯი-ჩალაბს, დაიბარეს შენ გამოდი შენის
 ჯარებით, როდესაც შენ გამოხატულ, ჩუწნ
 შიგ ვუღალატებთო, ეს ამბავი მეუბმან
 შეიტყუტს, იმათი მიწერილი წიგნები სელთ
 ჩაიყარეს ვინათგან ერწმუნებოდენ მეფენი
 მათგან, ამ გუარსა დრკუობასა, ვითარცა
 არა აქუნდათ ჭეშმარიტებით ერთგულებაჲ,
 ამისთვის განისრასეს მიგება მაგერისა
 და შემოსსენებული იგი სანები ერთობით
 დაიჭირნეს, ამ სანების დაჭერაჲედ ამათი
 ჯარებიც აირია და თვთ მეფეთაცა თვსნი
 ჯარები დაუწეობელნი ჭეუანდნენ, ამ შემთ-
 სუტვისა უკუტ, ნუსის-სანი, აჯი-ჩალაბი
 შირვანისა დაღისტნის ჯარებით, ესრეთ
 არეულთა ჯართა შემოება, იქმნა უბედურე-
 ბა, დამარცხდნენ მეფენი, მრავალნი მოისრ-
 ნენ ქართუტლ კასნი ბრძოლასა შინა, უმ-
 რავლესნი შამშადინელთა გასწევტეს კსაჲედ
 სოლო მეფენი მოვიდნენ ტუილისს ლტო-
 ლვილნი თუტსა მარტსა.

ამასვე წელსა, მანისის თუტში შემოიყარა ჯარები აჯი-ხალაბის შჯლმან აღაქიშიმ გამოვიდა განჯას შაქი შირვანის ჯარით, აქ შემოეყარნენ უარაბაღის ხანი ჯარით და განჯის-ხანი ჯარით მოვიდნენ ეასას ბორჩალუ აჭყარეს, თუთონ ბაიდარში დადგნენ უშიშრად, რადგან ქართუტლკასნი ასალი დამარცხებულნი იეუნენ, დასუსტებულნი, მეფე ირაკლი წაბძანდა არაგვს სეობაში იქიღამ ჩერქეზნი და ოსნი ჯარად გამოიეუნანა, ეს მთის კაცნიც წამოიეუნანა, სანამდინ მეფე ირაკლი იქიღამ გამობრუნდებოდა, მანამდინ დაღისტნის ბელადმა ზუბეიდალამ, დაღისტნის ბელადები, დაღისტნის ჯარები შემოიყარა მოვიდა შემო ქართლში, საქართუტლოს რბევა დაუწეო და ვანის გალავანს შემოადგა, აილო შიგ მოუფნი მრავალნი სულნი დაატეუტუნა, აქიღამ წავიდა თიღუნს შემოადგამ ქამად მეფე ირაკლიც სეობი-

დამ გამობძანდა ჩერქესის ჯარით, ეს ან-
ბავი ღუშეთს შეიტყო ამ ჩერქესის ჯარს
წარუძღვნა ჯიმპერ ერისთავი, და გივი
ამილახვარი, იმ ლეკის ჯარსედ გაისტუმ-
რა თიღვას მისაშუქლებლად, თვით მეფე
ირაკლი კახეთ წაბძანდა ჯარების გამოსა-
უქნანად, ლეკთა თიღვა ველარ აიღეს გამო-
ბრუნდნენ, ჰატარა ღიასქს გამოდმა კარბის
სოფელთან რომ მოაწიეს იმ დროს ეს
ჯიმპერ ერისთავი, გივი ამილახვარი შემო-
ეყარნენ ჩერქესისა ჯარით შეუტოეს და ლე-
კის ჯარი დაამარცხეს, მრავალი ლეკი მო-
კლეს წამოვიდნენ, ქალაქს შეფესა თეიმუ-
რასთან ჩამოვიდნენ, მეფე ირაკლიც კახე-
თის ჯარით ჩამოვიდა ორნივე მეფენი
ქართლ კახეთისა, ჩერქესის ჯარით ტფი-
ლისიდან გავიდნენ, ესენი რომ სოღალუსს
ჩავიდნენ, ბაიდრიდან აჯი-ჩაღაბის შვლი
აღაქიში და სსუა სანები ვინც იეუზენ
აიყარნენ და უკან გაბრუნდნენ, ეასანში

მივიდნენ, ეს მეფენი გატესილ-სიდსედ მი-
ვიდნენ, იგი სანები გეპიუბიასედ იდგნენ
იქილამ აივარნენ და გაქცეულივით დიას
სახქაროდ წავიდნენ, შამშადინში თოუსსედ
მივიდენ იქ ორ დასტად გაიუქნენ, დაე-
მალნენ ქართუჭლთა და კასთა, ვარნა ამა-
თი ესრეთ სახქარო წასვლა რომ ისილეს
ამათც დასტები მოშალეს, ჩაფაულსავით
ცხენ ჭენებით გამოუდგნენ, მეფე ირაკლი
ჩაფაულთან იმეოფებოდა, მეფე თეიმურაზ
წენარათ დასტა დაწეობილი წავიდა, რო-
დესაც თოუსსე ქართუჭლთ ჯარი თავ
წულილად მისული ნახეს, ისინი დასტა
დაწეობილნი მზირად უდგნენ, რა ამათი
ესრედ თავ წულილად მისვლა ისილეს,
ფიცსელად შემოუტოეს, მრავალი კაცი მოკ-
ლეს, ამასედ მოასწრო მეფემან ირაკლი,
დიდი გრძელი ომი შეექნათ, მოსცა ძლევა
ღმერთმან მეფეს ირაკლის, გაეცარჯუა, მრავ-
ალნი კაცნი მოკლეს, და მრავალნი ცო-

ცხალი დაიჭირეს, ოცდა ათი ვერსტი მეტი სდიეს ვიდრე სამის საათის სავალადმდე, მიჰქუენენ, და გამობრუნდნენ გამარჯვებულნი მოვიდნენ ტფილისს.

ამასვე წელსა ჩინგ, ქორონიკონს უმა, ანტუდნენ დაღისტნელნი რბევად ქართლისა, ორასობითა, სამასობით დავიდოდნენ მრავლად მრავალთა ადგილთა, დიდად შეამჭირვეს ქართლი და მეფე ირაკლი მრავალს ადგილს დასუდა და დაამარცხა ლეკნი, განა არა დასცხრნენ ლეკნი რბევად ქართლკახეთისა, სიმრავლისა გამო მათისა განკრძელდა მათგან რბევა ქართლკახეთისა.

წელსა ჩინდ, ქორონიკონს უმბ, ავარის სანმა ხუნძასის ბატონმა ომარხან, შემოიყარა დაღისტნის ჯარები და გამოვიდა უგრძნეულად, შიგნით კახეთში შემოიარა იქიდან მოვიდა არაგვისად, დუშეთს შემოადგა, რომელ არ არს ციხეკობია, აიღო იგი, იქიდან წამოვიდა მჭადის ჯვარს შე-

მოადგა, ამ საქმის მცნობელნი მეფე ირა-
კლი, კასეთის ჯარით მოეშუტლა არაგუშედ
დუშეთს მოვიდა მეფე თეიმურაზც ქართლი-
დამ მობძანდა ჯარით, და ორნი ესე მე-
ფენო დუშეთს შეიყარნენ, მეორეს დღეს
მივიდნენ, და მჭადის ჯვარს მდგომს ომარ-
სანს, ჭილურტის მხრიდამ შემოეხნენ, მოსცა
ღმერთმან ძლევა გა გამარჯუათ მეფეთა,
დაამარცხეს სუნძასის ბატონი, მრავალი
ლეკი მოკლეს, წარვიდა სუნძასის ბატონი
ფრიად მეოტი დაღისტანში, მოვიდნენ მე-
ფენი ტფილისს გამარჯუტბულნი, გარნა
არა დასცხრნენ ლეკნი ქურდულად რბევას
ქართლისა და კასეთისა: კუალადცა შეკრ-
ბენ დაღისტნელნი მივიდნენ ქართლში დი-
რბის ცისეს შემოადგნენ, მოეშუტლნენ მეფე-
ნი, დაამარცხეს ლეკის ჯარი, მრავალნი
მოსწუტნეს, ცისეცა იგი განარინეს აღე-
ბისავან.

წელსა ჩინე, ქორონიკონს უმც, კუალად

შემოიკრიბა, ავარის სანძან სუნძასის ბატონმა ოძარჩან, დაღისტნის ჯარები ჩამოვიდა, და მოადგა ევარელის სოფელსა ამას მოერთუნენ, ჭარელნი, და შაქი შირვანელნი, ვითარცა არს ჩუჭულება მათი დინ-თალობისა, ქრისტიანეთა ზედა, მოვიდნენ და მოადგნენ ციხესა ევარელისასა ვიდრე ოც ათასამდე, ოცდა რუა დღე ადგნენ და შეაჭირუჭეს ევარელის ციხე გარნა გამოერჩივნენ ქართუჭლ კახნი მსენი ვიდრე ორასადმდე, შესწირეს სისხლი მსხუჭრზლად ქრისტიანობასა, ერთგულებისათვის მეფეთასა, ბძანებითა მეფეთათა შეეშუჭლნეს ციხესა ეუარელისასა, შეუტანეს ტუჯა წამალიცა, მეფე თეიმურაზ დადგა თელავს და მეფე ირაკლი ქისიეს წაბძანდა, იქ შეკრიბნა მხედრობანი, გაუსია ჭარში მოსწვეს ჭარი, მოარბიეს ეოვლითურთ, ხოლო ამისნი მძმენელნი ჭარელნი, მცნობელნი აიყარნენ და გაეცალნენ, ეუარელიდამა ამით

მიჰეუნენ შაქი შირვანელნი, მეფენიცა წარ-
ვიდნენ ევარელის მსრისაკენ ჰსცნა ესე
ავარის ხანძან, აიყარა და წარვიდა ვითა-
რცა მეოტი და განთავისუფლდა ეჭარელი.

წელსა ჩღნუ ქორთონიკონს, უმდ, დაიწეს
ეგრეთვე რბევა და ოსრება ქართლისა და-
ღასტნელებმან ქურდულად ჯარებმა ვიდრე
ასადმდე და ორასადმდე გამზავლებით, მრ-
ვალთა ადგილთა ცალცალკე სიარული შე-
ქმნეს. ამით დიდად შეამჭირეს ქართლი,
გარნა არცა მეფე ირაკლი დასცხრა დევ-
ნითა მათითა რომელმანცა მრავალჯერ
სდევნა დაამარცხა იგინი, ესრეთითა შრო-
მითა, აქუნდა ცხოვრება და სიმხნითა თუ-
სითა მეფობა რომლისა რიცხუ არ იქმნე-
ბის თუ რაოდენჯერ გაუმარჯვნია ამ წე-
რილად მოსიარულე ლეკებზედ მეფესა
ირაკლის, გარნა არა დასცხრნენ დაღის-
ტნელნი ავასაკობისიგან.

ამასვე წელსა ჩღნუ, ქორთონიკონს უმს,

საქართველოს თათარი ელები ჩუქულები-
საებრ მთაზედ წავიდნენ, იქილამ გაიქცუნ,
ერევნის მამულში წავიდნენ, მცნობელი
ამისი მეფე ირაკლი ზემო ქართლში წაბ-
ძანდა, იქ იღუპალ ჯარები შემოიყარა,
აგუსტოს თვეში, თრიალეთი გარდავლო,
ჩავიდა ერევნის მამულში სექტემბრის თუქ-
ში, არესის ჰირსედ ეარასუ ეწოდება იქ
მოეწია, საქართველოს ელები სულ ერ-
თობით გამოაბრუნა, მოიუქანა, ოქტომბრის
თუქში თავ თავის ადგილს დააყენა.

წელსა, ჩინს, ქორთონიკონს უმე, მეფე
თეიმურაზს და მეფე ირაკლი ზემო ქართლ-
ში ბძანდებოდნენ, და წვრილს ლეკის ჯარებს
სდევნიდნენ ორგან სამგან დაამარცხეს, მი-
ვიდნენ მრცხინვალს დადგნენ სუბუქათ თავის
ამალითა, სსჭა დაბარებული ჯარები არა
ჰუქანდათ, ამ ქამად დაღისტნის ბელადი
ჩონჩოლ მუსა, ჰატარა ისა და იტინა ბე-
ლადები მოვიდნენ მრცხინვალს, დაღისტნის

ჯარით, ოთხი ათასის კაცი, ჰირდაპირ სროლა დაუწეეს, ვინათუან არა ჰქუანდათ ჯარები მეფეთა, ამისთვის ვერა იკადრეს რასმით ოძი მინდორთა ზედა ამისკამო სიმპგრით ბრძოლა უუქსს ძლიერად, კარნა მასვე ღამესა აიუარა დაღისტნის ჯარი და წავიდნენ აღს და აიღეს აღის ცისე დაატუქსვეს ძრავალნი სულნი.

წელსა ჩდნს, ქორონიკონს უძე, ამ წელს ოკტომბრის თვეში დიდი ჯარი დასუდა ლეკისა ღართის კარში, კოსტანტინე მუსრანის ბატონი მოკლეს, სსუა გზის ქარავანიც წაასღინეს და წავიდნენ, დასუდა მეფე ირაკლი ნაფარეულში ამ ლეკის ჯარსა და ასე გაწუჯტა რომ მცირედნილა გადაჩნენ.

წელსა ჩდნთ. ქორონიკონს უძე, გამოვიდნენ კუბლად დაღისტნის ჯარებით, ჰუავსთ ვიდრე რუა ათასამდე კაცნი, ესენი გაიუარნენ, ჩონჩოლ-მუსა მივიდა აჩაბეთს, აჩაბეთი აიღო, ძრავალნი სულნი დაატუქსუნა, შეკლო ღიანუ-

ზედ, სამახაბლოს ოსები დაარბივა, წავიდა
 იმერეთის ოსები კუდაროც მოარბია, გამობ-
 რუნდა მოვიდა, ავნევს სოფელს შემოადგა, კოსტა
 ბელადი მივიდა ატოცის ცისეს შემოადგა,
 მივიდნენ მეფენი თეიმურაზ და ირიკლი
 ქართლ კასეთის ჯარით ეორნისს, მეფე
 იმერეთისაც სოლომონ შემწე, ექმნა მეფე-
 თა შეექმნათ რჩევა თუ რომელსა მიეშტ-
 ლნენ, ავნევს ანუ ატოცს, უძჯობესად გა-
 ნიგულებს მიშტლება ატოცისა, მივიდნენ
 ატოცს სწრაფად, დილას ადრე თავს დაე-
 სხნენ ლეკის ჯარსა ატოცს, აოტეს კოს-
 ტა ბელადი, ლეკის ჯარნი მრავალნი მო-
 სწეჯტნეს, საშთა ამათ მეფეთა სწათა სიმ-
 ხნე და სიძარჯულთა ეოველთა კაცთა მო-
 საწონი იყო, სდევნეს და ლტოლვილნი
 იგი ლეკნი მივიდნენ ავნევს, ჩონჩოლ-მუსა-
 სთან, აცნობეს ესე ეოველი ქმნილი მარ-
 ცნი, ამ საქმესედ იგიცა აიუარა, შემოე-
 ცალა ავნევს, მოვიდა დვანს სიმაგრეში

დადგა ჯარით, მასვე დღესა მოვიდნენ სამ-
ნივე მეფენი ავნევს მოსაშუქლებლად, გარ-
ნა არღარა ადგენ ლეენი ავნევსა, სცნეს
მეფეთა დუანს დგომა ლეკის ჯარისა, მი-
ვიდნენ მეფენიცა, ჰირდაჰირ დაუდგნენ, გა-
რნა ვერღარა იკადრეს გამოსვლა ლეკთა
საომრად დასტით, არამედ მცირედთა კაც-
თაგან მოხდა თოფთა ცემანი, სიღამემან
უსწროთ და არღარა მოხდა ომი, დადგ-
ნენ მეფენი მას ღამეს ახლოდ ლეკის ჯა-
რისა, სჭაღისათჳს ომისა იმედუენი, გარნა
მას ღამესაჲე აიჭარა ჩონჩოლ-მუსა და გა-
იჭარა ჯარით, მეორეს დილას სცნეს მე-
ფეთა გაჭარჭა ლეკის ჯარისა გამოუდგნენ,
მაგრამ ველარ ეწივნენ.

წელსა ჩღე, ქორონიკონს უმც, ამ წელს
წავიდა მეფე თეიმურას როსიასა შინა იმ-
პერატრიცა ელისაბედთან სავედრებლად,

ამასვე წელსა ჩღე, ქორონიკონს უმც,
ზანტი ქარიშხან განძლიერდა, ეაჯარი მა-

მადხან დაძარცხა, და ომში ზოგლად, ავღანი ახატ-ხან გამოაქცია, თავის ქუჭენისაკენ ველარ წავიდა, ადირბეჯანისაკენ წამოვიდა ჯარით, ბუჯრი ავი საქმე ქმნა ავაზაკებრ, მოუწერა ქარიმხანმა მეფე ირაკლის მძობით და სიუხარულით წიგნი, ახატ-ხან ადირბეჯანის მხრისაკენ წამოვიდა ქუჭენებს არბევს და აოხრებს, უკეთუ მანდეთ გამოჩნდეს სადმე, დაიჭირე გამოძიგ-სავნე და ერანსედ დიდი ვალდებულება იქნება, ამ ქაშხედ ახატ-ხანმაც იმ ადგილებში ველარ მოიცადა, დაღისტნისაკენ წამოვიდა, სცნა ესე მეფემან ირაკლი, გარდაასწრო ეაზასში, თავის ჯარებით სულ ერთიანად დაიჭირა ახატ-ხან, ქარიმხანს გაუგზავნა, ჯარი მისი ეოველნი განათავისუფლა, თავის ქუჭენებში გაისტუმრა, ეს საქმე ქარიმხანმა მეფეს ირაკლის დიდად დაუმაძღლა, მრავალი ფეშქაშები გამოუგზავნა და დაუბტვიცა ერევანი, მოუწერა ხანს

ერეგნისასა რადცა სარკი სანკემღწიფო ედვას
 ეოველსავე მეუფესა ირაკლის უნდა მისცემ-
 დეო, და ემორჩილებოდე ვითარცა არის
 წესი მორჩილებისა, მოსწერა სსუბათა ხა-
 ნებთა ხდრი-ბეჟანისათა, მორჩილება მეუფისა
 ირაკლისა.

ამასვე წელსა ჩღჲ, ქორონიკონს უმჭ,
 ლეკებზა ჯავახსეთი დანარბიეს და მრავალი
 კაცნი დაატუჭვეს, დახუდა მეფე ირაკლი
 ღამე ეარბიასედ ეს ლეკის ჯარი დამარ-
 ცხა, მრავალი ლეკი მოკლეს, ტუჭ და სა-
 ქონელი სულ გააერეგინა, და მისცა ნება
 და სულ თავის ქუჭენასში გაისტუმრა, ეს
 გამარჯულება იყო, ივნისს. დ.

წელსა ჩღჲ, ქორონიკონს უმთ, წამო-
 ვიდა დღისტნის ჯარი, საქართუჭლოს
 ასაოხრებლად, სცნა მეფემან ირაკლი, ჯა-
 რის შეერა ვედარ მოასწრო, თავის ამლით
 წავიდა სულ-ჰეულიანში, იქ დაემალა, რო-
 მელ არს ნათლის-მცემელის უდაბნოს მს-

რისაკენ, თუთ მეფე ირაკლი ეარსულად წავიდა, ნახს რომ ჯარი ლეკისა ორისა და სამის ზომით ამის ჯარსედ უმეტესობენ იგი ლეკნი, გარნა მობძანდა ასეთს ადგილს დასაქმდრა, ესრეთ შეამკერა ეს თავისი ამაღა რომ მისვლასავე თანა გაიმარჯვებეს და აოტნეს ლეკნი და მრავალი ლეკნი გასწევტნეს,

წელსა ჩღაბ, ქორონიკონს უნ, შიგნით კახეთს ახმეტას სოფელს ლეკის ჯარიმივიდა, ამას მუის თანად მიუსუდა მეფე ირაკლი, შეება, დაამარცხა და მრავალი ლეკი მოკლეს, წავიდნენ დაშთომილნი სირცხულეულნი,

წელსა ჩღაგ, ქორონიკონს უნა, ამ წელს მივიდა სამახაბლოში კესუს, ლეკის ჯარი, მინაწრო მეფემ ირაკლიმ, გაიმარჯვა და მრავალი ლეკი მოკლეს.

წელსა ჩღაღ, ქორონიკონს უნბ, ამ წელს მრავალწეაროსედ დასუდა მეფე ირაკლი

ლეკის ჯარსა, გაიძარჯუა, და გასწევტა.

წესა ჩღმე, ქორონიკონს უნე, ამ ლეკის ჯარმა გორი დაარბია და ტუჭები წაიუჟანეს, დასუდა მეფე ირაკლი სამეგრის მინდორში ღამე, ეს ლეკის ჯარიც გასწევტეს, ტუჭებიც სულ დააყრევინეს.

წელს ჩღმს, ქორონიკონს უნე, ერევნის ქურთები გადგნენ და აღარა მოსცეს სარკი, წარვიდა მეფე ირაკლი, ივნისის თუჭში იმათაც შეიტუჭეს მეფის მიძავალობა, გაიქცნენ, არევისა მდინარესა გავიდნენ, არარატის მთას იქით რომ მივიდნენ მოეწია მეფე ირაკლი, დაარბია ქურთები, მრავალი იმოუნეს, ესრეთ უმეტესი მოსაწყემელსა სარკის, ვიდრე ზო სომადმდე, და მოვიდა ტუილისს.

ამასვე წელსა დაღისტნის ჯარი გარდავიდა იმერეთს რაჭის სოფლები მოაზოხრა, მოარბია, სამასამდინ ქრისტიანე ტუვე იმოუნეს, წამოვიდნენ, სცნა ესე მეფე

ირაკლიმ შემოიყარა ჯარები მივიდა იორის წყალსუდ დაღვა, ეარაულნი განუწესა ცნობისათვის მათისა მიმავლობისა, მივიდნენ ლეკნი საქონლითა და ტყვითა, შეება მეფე ირაკლი დაამარცხა, ტუჭ და საქონელი სულ დააერეინა, ის ლეკნი ასე გასწევტა რომ დაღისტანში მოამბე აღარ მისულა.

წელსა, ჩღათ, ქორონიკონს უნს, კუაღად განდგნენ ერეკნის ქურთები და არღარა მოსცეს სარკი, წავიდა ეგრეთვე ჯართით მეფე ირაკლი, მოეწია არეხს გაღმა დაარბია, მრავალი იძოვეს ჯარებმა, მოვიდენ ტუილისს, ქურთნიც მოვიდენ ერეკნის მამულში თვისსავე ადგილსა სედა დადგნენ და აძლევენ სარკსა, მიერითგან ვერღარა იკადრეს განდგომად, და იუშენ მესარკეობასა ქუჭმე მეფის ირაკლისასა.

წელსა ჩღო, ქორონიკონს უნს, განიზრასა მეფემან ირაკლი ასალციხესუდ წა-

სვლა, ვინაჲთუან რუსნი და ოსმალნი აშ-
 ლილნი იეუნენ, რუსეთის მხედრობა ბრძო-
 და ოსმალთა საბერძნეთის მხრისაკენ, სა-
 ქართველთაჲც წარმოავლინა იმპერატ-
 რიცა ეკატრინამან რუსეთის უძლეველი
 მხედრობა, მხედართ მთავრობასა ქუტუე ღე-
 ნარალ მაიორის დრაუ ტოტლებენისასა,
 ამის წინა წელიწადებში იყო მოსული,
 მდგომარეობდა ჯარით მრცხინგალს,
 ესრასა მეფე ირაკლი ამ ღენარალს ტო-
 ტლებენს, შეითქუნენ, წარვიდნენ, სახლციხე-
 ზედ მივიდნენ ჰირუჭლად შემოადგნენ აწ-
 ეუჭრს, რამდენიმე ღღე ადგნენ, ამაზედ შე-
 იყარნენ ოსმალნი, დაღისტნის ბელადი
 კოჩტა, მაშინ დიდად გამოჩენილი იყო, ესე-
 ცა დიდის ჯარით, ამ ოსმალთ ჯარში იმ-
 ეოფებოდა შემწედ ოსმალთათჳს მოვიდნენ
 მოეშველნენ, აწეუჭრს, იყო მარადის ძლი-
 ერი ომი, დაუცხრომელად ფიცხელი ცემა
 თოფთა, სოლო შთავადეს შური ბოროტთა

კაცთა, უსიღვედრენ ღრბაჲ ტოტლებენს ავსა
 სიტუჟასა, ამის ძალით შემოსწერა ღრბაჲ
 ტოტლებენი მეფესა ირაკლის, აიყარა თა-
 ვისის ჯარით, წამოვიდა, მივიდა მეფე
 ირაკლი მრავალს ესუტწნა, გარნა არ უს-
 მინა, ნებისაებრ თვისსა გამობრუნდა, სო-
 ლო დადგრა მეფე ირაკლი და ჰსთქუა
 ესრედ: უმჯობეს არს აქა სიკუდილი
 ჩემო ვიდრემდის ამათგან რუსებს ევნოს
 რამეო, მსილუტლნი ოსმალ ლეკნი გამო-
 ბრუნებისათჳს რუსების მსედრობისა, არა-
 მცირედ განძლიერდებოდნენ, გამოვიდოდნენ
 გაამაუებულნი, შემოებნენ და იქმნა ბრძო-
 ლა ძლიერი და ფიცხელი, ვიდრე სამ
 საათამდე, ლეკნი და ოსმალნი უკუდგნენ
 სიმაგრეთა შინა, რუსნიცა ჩამოვიდნენ სეო-
 ბაში სამხედრობოს ადგილს, ამის შემდეგ
 მეფე ირაკლი აიყარა მასვე დღესა, წამო-
 ვიდა ჯავახეთის მხრისაკენ მინდორსედ
 გამოვლო აწუტწრიდამ თორმეტი ვერსი და

მუნ დაღვა მას ღამესა. გამოჰქუენენ ოსმალ ლეკნიცა ამას ღამესავე, ხარჩიეს ოსმალთ ცხენოსანნი კაცნი, მოასწრეს წინ და ას- ჰინძის სრამის ჰირი შეუკრეს, მოვიდა მეფე ირაკლი ასჰინძას, ასჰინძის სიღის ფიც- რები საურევიანა, მტკუარში გარდაყარეს, ამ დროს სოგი ერთნი ქართუჭლის ჯარის კაცნი აერილს სოფლებში საქონლის სა- შოვნელად წავიდნენ, შემოუტოეს დამალუ- ღმან ოსმალის ჯარმან თავ წელილად და- ფანტულს თათრების კაცთა დაამარცხეს ეს ჩაფალუის კაცნი, მოჰქუენენ სოცით ვიდრე მეფემდინ, ამის მსილუჭლნი მეფის ჯარ- ნიცა შეიმტუნენ რომელნიცა, მასთან იუტუნ დაიწუეს ვლტოლად. მეფე ირაკლიც მო- ჰქუა და ევედრებოდა დაბრუნებასა, გარნა ვერავის ასმინა მცირედითაგან კიდე, დაუ- ბრუნდა თვთ მცირედითა კაცითა, ეკუჭთა ძლიერად ძალითა დუთისათა, ხოტნა ოს- მალნი, მანძინ მსილუჭლნი სჰანიცა მეფისა-

ნი მოიქცნენ დაუწყეს დევნა, ლტოლვილთა ოსმალთა, მრავალი კაცი მოკლეს, გამობრუნდნენ გამარჯულებულნი ვიდრე ერთი საათი გამოვიდოდა უკუნიდამ გამოდგომილნი ოსმალ-ლეკნი მოეწივნენ, რიცხვთ ვიდრე ათი ათასამდე, სპანი მეფისანი გვისა სივიწროსა მიხესით აშლით თავ წვლილად მოვიდოდეს დასტა დაუწეობელნი,ოდეს იხილა მეფემან ირაკლი ეს ჯარები მიწევილი. მაშინვე თვთ მეფე ირაკლი გამობრუნდა რაოდენთამე ჩინებულითა, შინა უძითა თჯითა, მჯდითა სეკსურითა ეკუჭთა ფიცხელად, გასწირა თავი თჯნი ვიდრე სიკუდილადმდე, იუწენ ეოველნი თანა მეოფნი მეფისა თანა, ქართლ კასნი მხნედ უმეტეს მჯდნი იგი სეკსურნი თუძცა თავადნი მრავალნი სასელოვნად გაისარჯნენ გარნა გავრცელებისათჯს დავიდუძებ, უკანანიცა ჯარნი მეფისანი, რომელნიცა იუწენ გვის სივიწროვისაკან წარკელებული, რა სცნეს

მეფისა ესე ვითარებანი იგინიცა შედგენს
 ვიეთნიმენიცა მამაცნი კაცნი მობრუნდნენ
 მეფესთან, იქმნა ბრძოლა ძლიერი, თუთ
 მეფემან ირაკლიმ მოკლა დადისტნის ბელადი
 კოსტა, ივლტოდენ მრავალნი ოსმალ ლეკნი,
 მიჭეუნენ ქართუჭლ-კასნი, ოსმალ-ლეკნი
 დახოცეს, გაქცეულთა ოსმალთა და ლეკთა
 ასპინძის სიღს მიმართეს, ქართუჭლნიცა
 სდევნიდნენ ფიცხელად, სიღისა ფიცრები
 უწინარეს ასდილი იყო, რომელმანც ვრთს
 ისარხედ სიკისკისითა თუსითა გასვლა ვერ
 შეიძლო მისგან კიდე ყოველნი დახოცეს
 უმრავლესნი წყალში შესცვდნენ და იმითი
 მოიშუთნენ, ვინათგან მტკუარი მაშინ გადი-
 დებულ იყო, ამისთვის ვერ უძლეს მძდო-
 ბით განრინება მტკურისაგან, მრავალი იძო-
 ვეს ქართველ კასთა, მოვიდნენ ტფილისს
 გამარჯუტბულნი.

წელსა ჩლოა, ქორონიკონს უნთ, მეფე
 ირაკლისთან იყო ამ ქამათ ვლოვი, ივანე

ლავრენტიჩი მინისტრად წარმოვლენილი, ამან უთხრა მეუფეს ირაკლის, ვინაძთვან თქუჭნსა და ღრაფ ტოტლებენსა შორის შუოთი რადმე არის შთამოვარდნილი თუ რომ ოსმალთ, არ აეშლები ერთს რასმე სამსახურს არ დანახსუებ იმპერატრიცა ეკატრინა გელმწიფას უთუოთ ღრაფი შეკასმენს, ეს ასე არ ვარგაო, ამისთვს რჩევით განიგულა მეუფემან ირაკლი აშლა ოსმალთა მოიბირა ერთი ბეგი სერთვსისა შემოიყარა ჯარები მივიდა საწინაღმდეგოდ სჟანთქრისა, რომელიც არის ჰირჭული ცისე, საათაბაგოსი სერთვსი დიდად გამაგრებულნი იგი აღიღო, მრავალი სასინა ძვრფასნი ნიჟთნი გამოიტანა, თვსნი მეცისთანნი შეაყენა, გარნა ლოჟმან ივან ლავრენტიჩმან, არ ინება ცისისა შენახჟა სიტყვთა ამით, რომელ ესე საქმე რუს-გელმწიფის ერთგულებად კმა არსო, და ცისეში მცჭულთკი ნულარ დააყენებო, ამისთვს

რომ არამც სტანთქარის ძალა მოვიდეს, ეს ცისე ძალად აგუართუან სირცხული იქნებაო, გამოიუქანა მეფემ ირაკლიმ მც-
 უჭლნი სერთუსის ცისეს შუეენებულნი, მრავალნი ტუჭ, საქონელი გამოიტანეს, ძრუასნი ნიუთები იშოვნეს, რომელშიაც მდიდარნი ხალხნი სცხოვრებენ სერთუს ქა-
 ლაქში, ამისგამო აქუნდათ მრავალი სიმ-
 დიდრე, მეფე ირაკლი ჯარით ქართლში გადმოვიდა; გარნა სამაგვიროთ სერთუსისა გამოუსია ახალ-ცისის ფაშამ ოსმალისა და ლეკის ჯარი ქართლის მოსაოხრებლად. ამ დროს მეფე ირაკლი მრცხინვალს იდგა, ეს ჯარი რომ სუთის სოფელს მოუსუდა ამ შემოს მინდორსედ ჩაფაული გამოუ-
 შუჭს, მოასწრო ჩქარად მეფემ ირაკლიმ ხელთუსის მინდორში დაამარცხა ოსმალ-
 ლეკნი, მრავალი დაკოცეს, ლტოლვილნი ოსმალ-ლეკნი ავიდნენ ახალ-ცისეს, სოლო-
 ამა საქმესედ გაიერთა ახალ-ცისის

ფაშამ ლეკნი მოიეჭანა, დაღისტნის ჯარები, აოსრებდენ ქართლსა, იყო მარადის ქართლსა შინა მათგან დაუცსრომელი რბევა, თუძცა მეფემან ირაკლი არა მისცათავსა თჯსსა განსჭუნება, მრავალგისინ დაძარცვა ლეკნი, გარნა ივინი არა დასცსრნენ, ესე უოველი აცნობა ლოემან ივან ლავრენტიძემან, იმპერატრიცა ეკატრინა კელმწიფასა.

წელსა ჩლობ, ქორთნიკონს უდ, კებალად უთსრა ლოემან ივან ლავრენტიძემან, მეფესა ირაკლის, ერთსელ კიდევ დაჰკარ სუნთქრის მამულსაო, რომ შენს ერთგულებაზედ გული დააჯეროსო, ესრასა ამა საქმესედ იმერეთის მეფეს სოლომონთან, შეკრბენ ორნივე მეფენი სურამის ბოლოს გარდაუღეს მთა საციციანოსი, მივიდნენ ჯავახეთის ახალ-ქალაქს შემოადგნენ, ძლიერად შეამჰირვეს ვიდრე აღებადმდე გარნა ამ ქაშსა მეფე იმერეთისა სოლომონ ფრიად ავად

გასდა საოფლით რომელ სიკუდიდმდე მია-
 სლოვდა, ამისთჳს ინებეს წამოეუანა მეფის
 სოლომონისა, სრულებით აიუანენ
 იმერელნი, წამოიუანეს მეფე სოლომონ
 და მეფე ირაკლიც შემოეცალა ციხესა ახალ-
 ქალაქისასა, მთარბიეს მამულნი ახალ-ციხი-
 სანი, არტანნი, ჯავახეთი და ძრავალი ტუქს
 და საქონელი იმოვნეს და წამოვიდნენ,
 სოლო ესეც მისწერა ლოჳმან ივან ლავრენ-
 ტიძმან იმჳერატრიცა ეკატრინა კელმწიფასა,
 აცნობა ერთგულება მეფის ირაკლისა, მე-
 ფისა სოლომონისა, შემდგომად ამისა
 იმჳერატრიცა ეკატრინამაც წამოუვლინა ღე-
 ნარალ მაიორი სუსოტინი, დაიბარა ღრაუ
 ტოტლებენი.

ამისა შემდგომად მიესმა ესე ეოველი
 ეოფილი მეფის ირაკლისაგან სჳანთქარს,
 განძნდა მეფეს ირაკლისა ჴედა, მოსცა
 აწრუმს აქეთი სულეიძან ფაშას, წარმოუგ-
 ჴანა სახინა რათა განიმრავლოს ჴარები,

ემტეროს მეფეს ირაკლის და ქართლსა, სოლო მან წარგზავნა საგანძური ძალი დალისტანს და გამოიუქანა დალისტანის ჯარები, მიიუქანა ხხალ-ცისეს, დაიწყო ავასაკებრ რბევა, ქართლისა, იმპერატრიცა ეკატრინამაც მიაქცია მხედრობა თვისი რუსეთად, მიხვსითა ამით, რომელ ზავეო სონთქრისა თანა, საქართუჭლოცა დაძთა ძუარუჭლობასა ქუჭმე რუსეთის აშქერატორისასა, გარნა არა დასცხრა სულეიძან ფაშა ბძანებითა სუნთქრისათა, იყო მარადის ტუჭუნა ოსრებასა შინა, ავასაკებრ წარმოაუღინა ერთი ჰირი ჯარი ზემო ქართლს, მონარბიეს ზემო ქართლი და მივიდნენ უფლის ცისეს, ამ ქაძად კახეთის ჯარიც იძეოფებოდა ქართლში, მოეწივნენ ქართუჭლ-კახნი, შეიბნენ, და იძლივნენ ქართუჭლ კახნი, ოსძალ ლეკთავან, მრავალნი მოსწუჯტნეს, სოლო ამისა მეორეს დღეს ქართლის ჰირს გამოუძუჭს

თარეში ოსმალ ლეკთა, გავიდა მეფე ირა-
კლი, შეება და მრავალნი ოსმალ-ლეკნი
დასოცეს და დიდად გაიმარჯუა, მუნ გარ-
დასდა მამურალი ომისაგან განსუტნებად,
გარნა მოუვიდა ამავე ქამსა ამავე რომ
უფლის-ცინეს თქუნი ჯარი დაამარცხესო,
როლისათჳს ფრიად მწუსარე იქმნა.

ამასვე ქამსა განძლიერდა ქარიმსან,
ჰსცნა მეფის ირაკლისაგან მორჩილება რუ-
სეთის იმპერატორისა, ქუტუშე საფარულ-
სა მისისა შესვლა, განძნდა მისთჳს ვი-
ნადგან იეჟენ მრავალნი მოპურენი მე-
ფის ირაკლისა, აღირ-ბეჟანის ხანები, სხუა-
ნიცა აბესლებდნენ მეფეს ირაკლის ქარიმ-
სანისათანა, რომლისათჳს შეკრიბნა ჯარნი
ერანელნი, მოვიდა თავრიზს, სცნა მეფემან
ირაკლი მოძვალობა ქარიმსანისა, არა
მწუსარე იქმნა მისთჳს, ვინადგან იმედ-
ულმან რუსეთისა მუარველობისამან არა
რიდა ბრძოლად სუხთქრისა, არცაღა მორ-

ჩილებდა მოადგილესა ეაენისასა, და ამ ქა-
მად დაშორებულიყო მფარუჭლობა და მსე-
დრობა რუსეთისა, გარნა გაძედაჟმან, გა-
მოცდილმან მეფემან ირაკლი წარგზავნა
ორნი სანდონი გუჰმნი კარის კაცნი თჳს-
ნი თავადნი: ანდრონიკასძული ქაიხოსრო,
მდივანბეგი, თავადი თარსანის-ძული შაჴა,
ეორა იასაულებასი, რომელნიც წარავლინნა
დესჴანად, აცნობა ეოველივე ერთგულება,
მსნეობა თჳსი, ვითარცა ბრძოდა ოსმალთა
და აქჴნდა ოსმალთაგან შეწუსებაჲ, ხოლო
მივიდნენ რა ესე წარგზავნილნი თავადნი
თავრიზს ქარიმხანთან, რომელიცა ლამოდა
წარმოსვლად და ბრძოლად მეფისა ირაკ-
ლისა, მაშინ მისრულთა ამათ თავადთა
მრავლითა ლაჴარაკითა, და დონისძიებითა,
ვითარცა აქჴნდათ დაბარება მეფისა ირაკ-
ლისაგან, ეგრეთ მოამძდეს ყარიმხან და
გაბრუნდა თავრიზიდან. განერა მეორესა
მძლავრსა მეფე ირაკლი, გარნა ვერა და-

ამჟღად ახალციხის ფაშა სულეიმან და ბრძოდან მარადის ლეკის ჯართა, ქართლსა მოვიდნენ უგრძნეულად, მრცხინვალი წაასდინეს, რაც ცისეს გარეთ ხალხი იყო სულ დაატეუჭვეს, ვიდრე ექქსასამდე, ოსიაურის ცისეც აიღეს, იქმნა ესე ეოველი შემოხუჭულება, მიხესითა მით რომელმანცა ურჩია აძლან ოსმალთა, არა ჰქუენდა შემწე რომლისაგამო არა ერთგვის მიეცა მუესარებანი, გარნა სიმსნითა თხსითა ვერა რომელმან დაიმორჩილა მეფე ირაკლი და ფლობდაცა თავის-უფლებით, მარადის ებრძოდა ოსმალთა და ლეკთა, ვინათგან ბრძოდან მძლავრი ვინმე კელმწიფე, არა აქუდა ზირდაჰირ ძალი, არცა ჯარითა, არცა სასინითა თხნიერ სიმსნისა, არა რაჲ აქუენდა ზირდაჰირი თანასწორებაჲ, მაშინ ფრიადისა ღონის მიებითა და შრომითა ეებდან მამულსა თხსისა მიწა ოქროსა და ვერცხლსა, რომელმანცა იპოვა სომხე-

თის მამულთა შინა, ასტალას, რომელ არს მამულობით თავადთა სომსეთის მელიქისა, მოიუჭანაცა საბერძნეთით ბერძენნი მცოდნენი მადნისა, დამადნობელნი ოქროსა და ვერცხლისა მიწისანი, ვითარცა დაიწყო მადნისა მის მუშაობა, ისარგებლა მით ფრიად, ამა ქაძსა და დროსა ამ მადნების ძებნისასა ჩამოვიდა თუთ სულეიძან ფაშა დიდის ჯარით, შემოადგა ქართლის ციხესა ერთი დღე და ერთი ღამე ადგა, მეორეს დღესა მიუტანეს ანბჰვი, მეფე ირაკლი წამოვიდა შენსედაო, აიყარა და წავიდა ვითარცა მეოტი. იყო მარადის ტეჭუნა ოსრებასა შინა ქართლისასა ავასაკებრ რამდენსამე წელსა, კუალად მოუვიდა ამბავი მეფესა ირაკლის დაღისტნის ჯარი შეუერთა ჰირბუდაე ბელადსა და ალასანს გამოვიდაო, ამისთჳს წავიდა მეფე ირაკლი, სამგორის გზა შეუერთა, დასუდა ღამე და დიდათ დახმარცხა; კუალად იმყოფებოდა

მეფე ირაკლი თავისის ამალითა ქისიეს,
 გამოვიდნენ ჭარელნი, გამოუძქეს თარეში,
 გაუსდა თავისის ამალითა და მდევრითა,
 ძლიერად დაამარცხა ჭარელნი, სოლო ესე
 ვითარნი გამარჯულებანი ირაკლი მეუისაგან
 უნგარიში იქმნებიან, და ეოველივე ვერა
 მოვიხსენეთ, სოლო იგი აღჟრიცსეთ, რო-
 მელიცა ღირსად სსომისა იყო, მრავალი
 წურლი გამარჯულებები დავიდუმეთ.

ს ი ტ ე ჭ ა

ოცდა შირქლსა გურიაკესა, თქმული ქუთაისის სობორო-
ში გაბრეულ ეპისკოპოსისა მიერ.

იგავი მთესვარისათჳს.

იგავი მთესვარისა და თესლისათჳს, თქმული უფლისა-
მიერ, და დღეს ჩნებულან მოსმენილი, გვასწავლის ჩუნი
მხარე ქრისტიანულს, თუ ვითარი მოქმედება აქუს სწავ-
ლასა და ქადაგებასა მოძღუართასა გულსა ზედა მსმენელ-
თასა.

«გამოვიდა მთესვარი თესვად,» ესრეთ იყო მაცხოვარ-
მან იგავი ესე, «და იყო, ოდეს იგი თესვიდა. რომელ-
ნიმე თესლნი დავარდნენ გზასა ზედა და მოვიდეს
ფრინჭილნი ცისანი და შესჭამეს იგინი» სრულ თესლი
დავარდა ადგილსა კლდოკასსა ზედა, სდა იგი არა იყო

სიღრმე მიწისა და თუმცა აღმოვიდა მალე, გარნა ვინაჲ-
დგან ძირი ვერ გაიბა, დასცხრა რა განხმა, რომელნიმე
თესლნი იგი; ხოლო რომელნიმე დავარდნენ ადგილსა
კეთილსა და აღმოცენდნენ და გამოიღეს ნაყოფი, რომელ-
თამე ასეული, რომელთამე სამოცეული და რომელთამე
ოცდა ათეული.

იგავი ესე აღუხსნა თვით მაცხოვარმან მოწამეთა თეს-
თა. მთესვარი არის ჰირუჭლად თვით უფალი ჩუჭნის^{წი}ესო
ქრისტე და მეორედ ყოველი მოძღუარი, რომელი ასწავ-
ლის და ქადაგებს სიტუქსა ღმთისასა. თესლი არის
სიტუქა ღმთისა და აგრეთვე ყოველი ჰსწავლა და აზრი,
ხოლო სხვა და სხვა მიწა, რომელსა ზედა დავარდნენ
თესლნი მოასწავებენ შრავალ-თეერთა გულთა კაცთათა,
რომელნი ისმენენ სიტუქსა ღმთისასა.

რომელიმე თესლი დავარდა გზასა ზედა და იქმნა^{შეგ}-
მულ მფორინუჭლთაგან, ესე ნიშნავს გულსა მათ კაცთასა,
რომელთა გონებანი და აზრნი ისთე დაფანტულ არიან,
ვითარდა გზები ჰირსა ზედა ქუჭენისასა. ესრე ვითარნი
კაცნი, თუმცა ისმენენ სწავლასა, გარნა ვერ მიითვსებუნ.
შრავალთეერი და დაუდგრომელი მათი აზრი და გულის
ხმა, უცხო არის ყოველისა მტკიცისა განზრახვას და მოქმე-
დებისა; უსარგებლო არის მათთვის ყოველი ჰსწავლა:
ვინაჲდგან ყოველი ჰსზრი, რომელიც გასწავლება გულსა
შინა მათსა, მალე იქმნება წარტაცებულ სხუათა და
სხუათა უცხოთა შეუსაბამოთა ჰსზრთა და ზრუნვათაგან.

სხვა თესლი დავარდა ადგილსა კლდოვანსა ზედა, კლ-
დოვანი ადგილი მოასწავებს გულსა გაქუცებულსა ცოდ-
ვათაგან; სწავლა და მოძღურობა ვერ დაიმორჩილებს ესე
ვითარსა გულსა. თუმცადა მიიღოს მან და ეცადოს აღ-
სრულება მისი, გარნა ვინაჲდგან ჰსწავლა იგი ვერ შე-
სულა სიღრმესა შინა გულისა მისისასა, ვერ გაუბამს

ჟეს, როდესაც შემთხვევით მას ჭირი ანუ განსაცდელი, ცანხება, ვითარცა თესლი კლდოვანსა სუდა ადგილსა. სხუა თესლი დავარდა ეკლთა შორის. ეკლნი ნიშნავენ ზრუნუათა და შფოთთა სოფლისათა. რომელნიმე მსმენელნი, თუმიცა სინარუელით მიიღებენ სწავლასა და მოძღურებასა და კიდევ სურსთ აღასრულონ, გაკლენ რა ტაძრისა ამისგან, შთაეფლებიან მრავალთა ზრუნუათა და შფოთთა შინა: გული მათი აღივსება უმრავლესის სურვილითა და მოსწრაფებითა და ესრეთ დაიწივებს კეთილსა სწავლასა და მოძღურებასა. ბოლოს, რომელნიმე თესლნი დავარდნენ კეთილსა მიწასა სუდა, აღმოცენდნენ და გამოიღეს ნაყოფი. ესე იგი, რომელნიმე კაცნი, შექონნი კეთილია სულისა, მორჩილად მიიღებენ სწავლასა და მოძღურებასა და ასრულებენ მას. ნაყოფი სწავლისა არის თვით მოქმედება და კეთილი ემოქმედება.

ახლა საუბარელო მშაო, მიაქციე უურადლება შენდამი და განიცადე თავი შენი, რომელსა მიწასა ემსგავსება გული შენი, რომელთა მიწასა და ზოხაერსა, რომელი თესლისგან მისდამი მინდობილისა, გამოიღებს ნაყოფსა მრავალსა? უკეთუ გული შენი ემსგავსება ესე ვითარსა მიწასა, მაშასადამე უმჯობეს ხარა შენ დღეს, ვიდრე გუშინ და გუშინწინ? უმეტესად გიუჭირსა შენ დღეს დემოთი და მშა შენი? გეძგება შენ ცოდვაჲ, რომელი უფლებდა გულსა შენსა უწინარეს, ანუ გონება და გული შენი ესოდენ დაფანტული არის, რომელ ეოკელნი რაც გესმის ეკვლისისა ამის შინა, ანუ სხუათა კეთილთა კაცთაგან, სწავლა და დარიგება, გაუიწეება მაშინვე, უქმი არის და უსარგებლო შენთვის? ანუ გული შენი ესოდენ გაქუჩებულ არს ცოდვათამიერ, რომელ კეთილი სწავლა ვერ გაიბამს ფესვსა მას შინა? ანუ იქნება ბოროტნი სურვილნი და მიდრეკილებანი შენნი ვიდრე აქამომდე

უფლებენ გუფსა შინა შესს და ვითარცა ეკანნი გაყურე-
კებენ ყოველსა სწავლასა და მოძღურებასა?

მრავალ ფერად და მრავალთ გზის ითვისება გუფსა
შინა შესსა თესლი იგი სიტყუსა ღუთისა ვითარცა
ტამარსა შინა ეგრეთვე გარეშე ტამარისა ამის. აქ ტემის
შენ კითხუა საღმრთოთა წერილისა; გალობა საღმრთო-
თა და გუთილშენაკებულთა ლოცუბათა: განიცადე აწ თავი
შენი, არისა რომელიმე ნაყოფი გუფსა შინა შესსა? გრ-
მობა, რომელსავე ცვლილებასა შინაგანისა შენისა კანისა
სა? უკეთ არა, მაშასადამე შეიტყე რომელი მიხეხნი
აუქმებენ თესლთა ამათ, გააპოხიერე გუფი შენი ლოცუბათა
და სიმდაბლითა რათა გამოიღოს მან ნაყოფი.

გარნა მაშინაც ოდეს ხარ შენ გარეშე ტამარისა ამის
სოფელსა შინა ღმერთი არ უტეკებს მრავალფერად თე-
სოს გუფსა შინა. სჯიდიანი შენი მრავალგზის გასწავლის
და განთხილებს შენ, უგდე ყოველთა უური სჯიდიანისა
შენსა, მიხედე ბუნებასა, მთელი ცა და ქუჩუანა და ყოვე-
ლი საესება მისი, ქმნული კელითა უფლისათა, არის მას-
წოდებული და შემავარსებული შენი, იცან ვითარ ყოველი
არსება ბუნებასა შინა მტკიცედ სდგას, და ასრულებს
თესსა წესსა, რომელი მისცა მას შემომქმედმან; მარტო
შენ იქმნები გარდამსტომელი სჯულისა! შენ, რომელი
აღვამდლა ღმერთმან, უმეტეს ყოველთა ქმნილებათა
თესთა, და შოგცა უმჯობესი სჯული? ენადე და ნუ
გადხდები ღუთაებრივსა მას სჯუფსა, რომელი დაგიდუა
შენ ღმერთმან არა ვითარცა მონასა, არამედ ვითარცა
შუფსა თესსა.

ბოლოს, მძანო ჩემო საყურადღებო, შენა ცოდვილი
და უღირსი, ვარ ერთი მოესჯართაგნი, რომელი შეძლე-
ბისა და კადისამებრ ჩემისა ვსთესავ თქუჩსა შორის
სიტყუასა ღუთისასა, ხოლო ვინ, ანუ რომელი კაცი,

სოუსავს სავანესა ზედა თვისა და არა მოკლის ნაყოფსა? მეცა ქმანო ჩემსო სავანურელნო, თუმცა სესტი ვარ მოტესვარი, გარნა ამდღითა ღუთისათა. ვესავ ნაყოფისა ხილვად, ვინაჲდგან არა ჩემსას ვსოუსავ, არამედ ბმანებითა. სიტყუასა ღუთისასა, არისა ნაყოფი? ესე უწყი შენ მატხოვარო ჩემო! მე მხოლოდ მახსოვს თქმული წმინდისა მოციქულისა შენისა ჰავლესაგან: არცა დამხმელი არა მოტესვარი არს რამე, არცა მომრწყემელი, არამედ აღმარძინებელი ღმერთი. შენ ხარ ღმერთო გამომტემელი ყოვლისა კეთილისა ნაყოფისა, შენვე არს დამოკიდებული, რათა სიტყუამან ჩემმან სუსტმან გამოიღოს ნაყოფი; გვედრები: ნუ დამიკარგავ მეცა ნაყოფსა შრომისა და სიყუარულისა ჩემისას! შენ უწყი, თუ ვითარითა ერთგულებითა ვემსახურები მე სიტყუასა შენსა და მსურს მოქცევა და სულიერი წარმატება ერისა ამის შენისა. გაახარე ერთგულნი შენნი ხილვითა ნაყოფისათა შორის ერისა ამის შენისა, თუო საღმრთო მადლი შენი იყოს მომრწყეწლ გულისა მსმენელთა. ამან განამტკიცოს გულნი და გონებანი დაფანტულნი, მან დააღბოს კლდოვანნი, ეკადნი შეამშოოს და ყოველნი განაპოხიეროს მიღებად თვისისა და გამოტყმად ნაყოფისა მრავლისა. ამინ.

სიურძე შეკსაირისა.

ა. სახლი სტრატეორში.

(ხათარგმნო.)

დასაწეისსა შინა იულისის თხსასა, ერთს
სიცხიანს დღეში, კენილგორტის არემარეში
იყო რაღაც უჩუჭულო მოძრაობა. დიდნი
დღესასწაულნი, განმსადებულნი ლორდის
ლეისტერისაგან ანგლიის კოროლევა ელი-
საბედისათჳს, განადუძებდენ ეოველს კაცში
გამოძიების მოყვარებასა, დიდნი და ჰატა-
რანი, კაცნი და ქალნი, ეოველნი ემსადე-

ბოძნენ სამკსავეროთ, ვინ ქუჭითათ, ვინ ცხენით ანუ ეკიპაჟით იმ ბედნიერის ადგილისაკენ; სადაც მათ მიელოდათ დიდებულნი დღესასწაულნი და მსიარულებანი. მხოლოდ ერთი სახლი სტრატეგორდში არას ფიქრობდა იმ დღესასწაულებსედ და იყო თავისთავს მიხუჭუნებული. დაღვრემილი სასიხითი იმა სახლის ჰატრონისა, რომელიც ეოველსავე სედა მიუგებდა მოკლეს სიტუქტებით ის აძინებდა მის ცოლსა, რომ ეოველს დღიურს საქმესედაც ლაზარაკი იყო სოლმე ცოლქმარში; ვითარცა განდგილობა შორის.

შესედა იმ დაღვრემილის კაცისა, რომელიც ნიადაკ უჯდა თავის სავაჭრო საანგარიშო წიგნებსა, შეიქმებოდა სოლმე უფრო მოჭმუნნილი, როდესაც იგი სთვლიდა ფულსა, რომელიც მას უნდა შემოსელოდა, და ხედავდა, რომ ის შესავალი ნაკლები იყო კასავალსედ ანუ მის ვალებსედ. ცოლი

მისი იმ დროს იჯდა ფანჯარასთან, რომელსაც იგი კაადებდა სოლმე სპირათ. ახლის ჭყერის შესაშუჭბათ დაბალს ოთახში, და წამ და უწუმ უკრავდა თავსა მათ, რომელნიც მასლობლათ იმ ფანჯრებისა მიდიოდნენ კენილორტის დღესასწაულსედ სიცილით და სიმღერით.

«ვაჭრობა მატელით, უცყო წამოიძახა ვაჭარმა, ითხოვს ბევრს ძრომას და სრუნვას. მე ჩემიც ბევრი მაქვს საქმე; მე არა მცაღლიან იმისთვის; სსუჭბი უფრო თავისუფალნი არიან ჩემსედ!»

ვინ არის მკე ქუჩაში რომ აგრე უკრის? ჭკითხა მან ბოლოს ცოლსა.

ეს არის ჩუჭნი მესობელი ტომას ნეტავე, მიუგო ცოლმა ალერსიანის სმით, ძრეელ მსიარული კაცი და ცხოვრების კომოს მცოდნე.

სულელია! მიუგო ქმარმა გაჯავრებით, ებედობა ძრეელ უუქარს ეველასთან და თუ

კაცმა საფუძვლიანი რაშე ჭკითხა, ხმას ვერ
ამოაღებინებს!

იმ დროს მისი უფროსი ვაჟი, თორ-
მეტის წლის ვილიამი, რომელსაც, კელში
ეწირა წიგნი, კრთოლვით შემოვიდა და და-
ჟდა კუნჭულში.

შენ რაღა გინდა? ჭკითხა მამამ.

ჩემი დები ისე რიგათ ჭკვრიან სევით
რომ არ დამაცალეს ერთი ჭასრი დამეხ-
სოძებინა, მიუგო შულმა.

ჭასრი განამეორა მამამ: მართლათ ეცა-
დე ჭასრების დახსოძებას: ისინი ძრიელ
საჭირო არიან შენთვის; ჯერ აქამდინ მა-
ლიან ცოტა შეგიძენია შენ იგინი.

ამას შეუდგა გრძელი მღუძარება: მამა
სთულიდა, შული ჩუმათ კითხულობდა, სო-
ლო, თვალნი დედისა განუსაზღვრელის
გამოსატულებით და სიეუბარულით განისყე-
ნებენ თორმეტის წლის ერძის სასესედ,
როძლისაც სურვილის გამოცხადება მას

ვერ ეძლო ქმრის წინაშე.

ხან და ხან თვის შავის თვალებით ვილიამ გარდახედამდა სოლმე დედას, და მით თითქო ჭკითხამდა, თუ რას ფიქრობს იგი მისს სურვილსად; მაგრამ დედა გაუქნევდა სოლმე უარის ეოფის თავსა, და მით აჩუქნებდა საუქარელს შვლს, რომ ჯერ არ იყო დრო რათა დაეწყო თავის ქმართან ლაპარაკი მნელს სათხოვარად.

შემოდით! დაიხსნა მამამ განჯავრებით, რა ეჯრელი და რასარუსია მაგ ქუჩაში.

გამარჯობა საუქარელო შეკსპირ, უთხრა ემაწვლმა კაცმა, რომელიც იმ დროს შემოვიდა მის ოთახში.

იგი იყო ის ტომას ნეტავე, რომელმაც ვაიარა ფანჯრის მახლობლათ მადლის სიძღვრით.

რომ არას გიძლით? ჭკითხა მან შეკსპირს.

არა, მიუგო უკმაყოფილობით შეკსპირმა, და გაუშვა კიდევ ანგარიშები.—მე მეგონა

შენ ესლა გსაძი იუავ.

ჩემი და ჯერ ტანთ იცუამს, მიუგო
ტომასმა; სომ იცი ქალების ანბავი. თქუტუნ
რადას აზირებთ? მაგრამ ვიცი თქუტუნ არ
გოუქართ უბრალო მკსავრობა, ამ გუარს
მკსავრობას თქუტუნ ეოველთუხს უსარგებლოს
უძასით, მართალია თუ არა? საქმეც რომ
არა მქონდეს რამე მაინც იქ არ წავი-
დოდი მიუგო შეკსპირმა; მე მივალ ხვალ
სსუგან და დავბრუნდები იქიღამ ოთხის
დღის შემდგომ.

ეკ უკეთესი უთხრა ნეტავემ, მაშ ნება
მოგვეცით წავიუქანოთ თქუტუნი მუღი; დარ-
წუხნებული იუავით, რომ - ჩუტუნ იძას გაუ-
ფრთხილდებით როგორც საკუთარს მუღს.

რასაკვრეულია! დედა მაგისაცკეიხ უნდა
რომ მე ეკ გაუშუა, მაგრამ შემდდარია; უნდა
გითხრა, რომ ეკ ბავშვი არაფერსა სწავლობს
თითქმის კლასის გაკუტუთილებსაც არას
აშხადებს და იუსებს თავის ზატარა თავსა

რადაც უბრალო რომანებით (მოგონილი მო-
თხრობა.)

ბავშვები სომ ერთის კვრით დათხოფ-
ნილნი არიან, უთხრა ტომასმა.

სულ ერთია მანც არ გამოუშვებ.

დედამ ამოიოხსრა და ადგა; ტომასმა
მოჰკიდა შექსპირს კელი და უთხრა:

საუჭარელო მეგობარო, გამიგონე, რა
გითხრა: განვლიან მთელი საუკუნენი და
ჩუწნ აღარ მოგვიბრუნდება ის დღესასწა-
ული, რომელიც ესლა ჩუწნ მიგველის.
მომსადებანი დიდის ლორდისა ადვოტების
უოფელს აღწერას. იქ ჩუწნ უთუოთ ვნასამთ
რგუალს სტოლს კოროლის არტურისას
და სხუას მრავალს რასმეს.

ამ დროს ემაწულმა, მშუწნიერმა თვრა-
მეტის წლის ქალწულმა, შეისედა მცირედ
გაღებულს კარებში და ტურფის მღვიმვა-
რებით ჰკითხა: ნებას მომცემთ შემოსვლისას?
შემოდი ყენნი, მიუგო ტომასმა და მო-

მესმარე შევაცონოთ რაჲე ჩუტნს მუტლს
მეგობარს; ეს არ უმუტბს ჩუტნთან თავის
ვილიამსა.

მუტნნიერი ტურუა და ტანადი ქალწუ-
ლი შემოვიდა ოთასში, და დაადო რა
მსიარულათ თავისი თეთრი მსუქანი კელი
სახლის ჰატრონს მსარსედ, უთხრა მას:

როდის გნახამ მე შენ წარბ გასსნილს?
ცელქო! უთხრა მას მცირედ გამხიარუ-
ლებულმა შეკსპირმა: გინდა რომ ხუმრობე-
ებით და აღერსით დამითანსძოთ თქუტნს
სურვილსედ, მაგრამ შემცდარი ხართ.

ჩემი ვილიამი ძალიან მცირედს ჰატვიჲს
სცემს იმას რაცკი არის საფუჲკლიანი და
სასარგებლო. მე სძირად ვხედავ, რომ ის
ხეპირათ სწავლობს რაღაც ლექსებს და
დადის რა ბალკონსედ კარანახობს თავის
ლექსებს რაცკი შეუძლიან იმ სძით. გთხო-
ვთ თავი დამანებოთ. მხოლოდ ერთი ის
ფიქრი, რომ ჩემი შუღი სწავლობს ვიღაც

ჰანსა, სატიროს, ანუ მერკუროს, მიმუჭანს
საშინელებაში.

ერთი რამ არ მესმის, განაგრძო მან,
რომ არიან მშობელნი ქრისტიანენი, რომ
მელნიც ნებას აძლევენ თავის ძულებს იმათ
სწავლას.

ამ სიტუაზიად ვილიამი გაწითლდა და
შესცქეროდა მამას რაღაც ნაირათ, და გა-
დივრიდა უკან თვის ქერა ხუჭუჭსა.

არა შულო, განაგრძო მამამ, მე კარგათ
ვიცი, რომ შენ არ მიაწევ ამ სისულელე-
მდინ; მე გსრდი შენ ძრიელ კარგათ და
შენ არ უნდა შესჯდე იმ სისულელეში.

ამიტომაც გთხოვ, საუქარელო მამავ,
მოუგო სასიამოვნოს სმით ვილიამმა, რომ
გამიძუა ვნახო დიდი დღესასწაული; მერე
უფრო ბევრთი ვიქნები სწავლაზედ. ბიძა
ჩუჭნი სტრენჩიც თავის ცოლით და დით
მოდიან, დაუმატა ქენნიმ; ისინი ჩუჭნი კვი-
გდებენ ეველას უურსა.

ოჰ, თქვენს ბაშუცბო, ცელქებო! უთხრა სიცილით შეკსპირმა! შერე მიუბრუნდა ვილიამსა და უთხრა: შენ ისეთი სუსტი ხარ, რომ უთოვოთ ვერ მისდევ მაგათ და უკან დარჩები.

ვენიც ნელა წავლენ, უთხრა მაშინ ცოლმა, და მით შეურიგდა იგი ვილიამის შუამდგომელთა; მეორეც ესე განაგრძო ცოლმა, ვილიამ ისე სუსტი არ არის, როგორც სჩანს, სომ გინახამთ რა რიგათ დარბის და დასტის სოლმე ეგ ქუჩებში, თუმცა ეს მოხდება სოლმე ძრეულ იმჯათად.

მაშინ ქენნი მოესვა და დაჰკოცნა ლამაზი ბავშვ ვილიამი. უფალო შეკსპირ, უთხრა მან: თქვენ იცით თუ არა, რომ ვილიამი ჩემი დანიშნულია? რომ ეგ მეც იმდენათ მეკუთვნის, რამდენათაც თქვენ? ჩვენ დიდი ხანია დავინიშნეთ; და თუ მე წავალ კენილვორტში, უთუოთ ეგეც ვალდებულია წამამეუტეს, რომ, როგორც თავის

დანიშნულს ეური მიუგდოს.

თავი დამანებე, ეუბნებოდა ვილიამ გა-
წითლებული სირცხლისაკან ქენის. სომ
იცი კარგათ, მე მაგისთანა სუმრობა არ
მიეჭარს. მე ჯერ ჰატარა ვარ, და როდე-
საც ჩემი ცოლის შერთვს დრო მოვა მაძინ
შენ ჩემოდენა შულები გეუოლება.

შესედე როგორი ავია, ჰსთქუა ქენიმ,
ვითომც გაჯავრებულმა, და სცემდა რა
მხარზედ. რას ებეღობ შულებზედ? მე უთო-
ვით დაუიცდი მინამ გაიზღებოდე შენ ტანით
და ჭკუით და სხუა ქმარს არაოდეს არ
შევირთამ შენს მეტს.

და ერთი კიდევ აკოცა ვილიამს, თუმ-
ცაღა იგი ძრეელ ეწინააღმდეგებოდა ამასედ.

ასე, საუვარელო მეგობარო, განაგრძობდა
იგი ალერსიანის სმით: შენ ნახამ თუ მე
შენი ცოლი არ ვიქნები; მე ვეცდები არ
დაუბერდე იმ დროსთვის, როდესაც წაუვალთ
ერთათ ეკელესიაში ჯუარის დასაწერათ;

ღირსეული, ღრმა მასრე უფალი შეკსპირი
 მამა შენი შეიქნება მაშინ ჩემი მამამთილი
 და იქნება ჩუტნი წინამძღომი უოველს
 ჩუტნ ცხოვრებაში. მართლბ, იცით როგორი
 გასაკურვბალი სიზმარი ნახა წრეულ გასაფ-
 ხულსედ ვილიამმა, უთხრა შენნიმ შეკსპირს,
 ის სიზმარი გვიანბო ჩუტნ მსოლოდ ორთავ:
 მე და თავის დედას.

სიზმარი? ჰკითხა შეკსპირსა, კარგი
 აბა ვნახოთ რა სიზმარი იყო.

მან ნახა სიზმარში, განაგრძო შენნიმ
 რომ ვითომც მას ეუიღნა ის დიდი სახ-
 ლი, რომელიც სდგას ეკკლესიის ჰირდა
 ჰირ; და მოეწყო იგი მას მმუტნიერის მე-
 ბილით და ძვრუასის ფარდებით. ვითომც
 თქუტნც გადმოსულიყავით მაშინ ჩუტნთან
 საცხოვრებელად; ვითომც მაშინ თქუტნი
 აზნაურობაც კელახლად იყო დამტკიცებული
 და ვილიამმა უბძანა ვითომც ამოჭრა ჰიმ-
 კარსედ თქუტნის ღერბისა; სახლი შეიქმნა

ისე დიდი, მშუტნიერი და ჩინებული, რომ როდესაც კოროლევა მობმანდა სტრატორდში თქუტნ სანასაუად, ვერსად ვერ ჰპოვა უკეთესი ბინა, როგორც თქუტნი და დაჰყო მან იმ სახლში რამდენიმე დღე. ¹⁾ სედავთ როგორი კარგი სიზმრები ესიზმრება ჩემს ბავშუსა, სთქუა შექსპირმა სიცილით.

კარგი, სთქუა ბოლოს, მე თანახმა ვარ წამოვიდეს თქუტნთან ვილიამი, რადგანაც არც გუშინ და არც დღეს არ უეშმაგინა; ჯილდოთ მათსა მე ნება მიმიცია მისთვის თქუტნთან წამოსვლისა.

ეს სტუმრებს დიდათ იამათ. ვილიამს მოუვიდა სინარულით ცრემლი და მივიდა კუნჭულში, რომ იქ მოეწმინდა ცრემლები

(1) მართლათ ახდა ეს სიზმარიც, ასე რომ სწორეთ დღითი დღე შედიოდა ემაწული შექსპირი დიდებაში და პატივისცემაში, რომელიც შემდგომში შეიქმნა ერთი უშირუტლესი, ჭკუიანი, დიდ კაცთაგანი ანგლიაში. და ის ბავშური სუმრობაც გამართლდა, რომელითაც მას ხშირათ აჯაუკებდა უენი მით. რომ ნამდვლათ შექსპირმა შეირთო იგი შემდგომში ცოლათ.

თუალებიდაძ.

გმადლობ საუჭარელო მამავ. უთსრა ბოლოს ვილიამმა თავის მძობელს, თქეზნ ძრეელ მოწყალე სართ ჩემი.

შენ ღირსი სარ მაგისი შჯლო, უთსრა, აი, აბა ერთი ნასეთ ის წიგნი, რომელსაც დაუსვენებლივ შეპირათ სწავლობს დღე და და დამე ეს ბავშვი.

აქ ეველანი დახუძენ; ისკი ატრიალებდა წიგნსა, შლიდა ფურცლებსა, და უცებ დაავდო რა ზოლსედ, დაუწყო ქელა ფესით და იმასდა ცივის სმით:

არა, სრულებით არ ვარკა ეს ბავშვი, მსწავლებელნაც უჩივიან ამას. ვინმე ამისი ამსანაკები სწავლობენ, ეს თურმე კავა, დადგება სიდსედ და იეურება წეაღმი. ეურს თურმე უგდებს უბრალო ზღაპრებსა და თიოონაც ბროდამს რაღაცებს. და მი-
სესი ამის წასდენისა ვინ არის? დედა და ის, ვინც მას თავის დანიშნულს უძახის

მე მეგონა, რომ ეს წიგნი არის ღრამმა-
ტიკა ანუ თუ სხვისი ვისიმე ლათინის
მწერლის, მაშინ როდესაც ეს ეოფილა სუ-
ლელის და უგუნურის გასკონის ლექსები.
ეს უკეთური მწერალი ეკუთვნის იმა მუქთა
მჭამლების რიცხვსა, რომელნიც თავიანთს
სიცოცხლეს განატარებენ სიცრუესა და ლე-
ქსების ჯღაბაში.

ჯერ ის სწერდა რაღაც სისულელეს;
მერე დეეთროდა გოლლანდიაში... ერთხელ
მე წავართყ. ჩემს შულს კელიდამ ეს დაწ-
ვევლილი წიგნი, ასლა აი ისევ კელ მე-
მეორეთ ვხედავ ამას იმის კელში.

ვილიამ, მოდი აქ რა გითხრა, წადი
ესლაჳ, ადი ჰატარა ოთახში ზეკით: შენ
იქ დაკეტილში უნდა იჯდე მანამ მე მოვ-
ბრუნდებოდე ბრისტოლიდამ. წაიღე იქა
ლათინური წიგნები; დედა შენი მოგიტანს
სოლმე იქ საჭმელს, ამიტომ რომ იმას მე-
ტს ვერც შენს ძმებს ვერც დებსა და ვერც

უაღბს მეგობრებს და დანიშნულებს და შენ ვერვის ნახავ. მანამ მე მოვბრუნდებოდე ლათინური გაკვეთილებით უნდა დაისწავლო უთოვოთ, გესმის? ტუილათ ევედრებოდენ მას სტუმრები, რათა ეპატივებინა ვილიამისათვის, ის იყო იმ დროს უღმობელი, ასე რომ თითონ აიუქანა იგი მადლა ოთახში და გამოიკეტა კარი.

ბ. განაჩეა.

საღამოს, უფალი შეკსნირი წავიდა ქალაქს გარეთ ერთის თავისის მეგობრითურთ სტრატუორდიდან, მესობლები ჯერ არ წასულიყვნენ და ქენიმ დაითანახმა ბებერი სტერნი დაეცადათ წასვლა: ესრეთ საჭიროთ ებეჭნათ ეს საქმე მას და იმის მხას, ისინი წავიდნენ ვილიამის დედასთან ამიტომ რომ იმასთან გამოთხოვების დროს მან ანიშნა, რომ ესენი ისევე წასულიყვნენ

იმასთან. იქ შესდგა შინაური რჩევა. შეკსპირის განკარგულებამ ვილიამსედ ცოლი მისი ძრიელ დააფიქრა თავის შვლს ვილიამსედ. ის სიხარული, რომელსაც უცებ შეუდგა ესრეთი მოულოდებელი შიშა: ემუქროდა სიმრთელეს ნაზის ერმისას, რომელსაც ვიწროსა და განდევილს თავის სიცოცხლეში, არ გამოეცადა ესრეთი ძლიერი მწუხარება. დედა მივიდა ჩუმათ იმ ოთახის კართან, სადაც ვილიამ იყო დაშუქედული, და გაიკონა თუ რა რიგათ იგი დაგორამდა ჰოლსედ, სტიროდა მოთქმით, ხან ჯავრობდა და ხან სმა ძაღლა სჩიოდა.

უფალი შეკსპირი გავიდა სახლიდამ იმ დარწმუნებაში, რომ ცელქნი მოგზაურნი ესე იგი ქენნი და მისი მმა იუწენ იმ დროს გზაში.

შეკსპირის ცოლს დიდად იამა, როდესაც ნახა ტომასი და მისი და, თავის ოთახში, ტომასმა მისცა ის ჰასრი, რომ მის ცოლს

არ აღესრულებინა ბმანება განრისხებულის შეკნძირისა მით უმეტეს, რომ ჯერ მისცა ნება შჯლს წასვლისა. ჟენის ჯერ შეეშინდა ამ ჰასრისა, და შერე ესეც თანასმა შეექნა და დაუმატა, რომ შეკნძირს არ უნდა შეატეობინონ თუ მისი შჯლი გამოუმუტეს საჰკრობილედამ. და ამას სთვლიდა მით უმეტეს შესაძლებელათ, რომ ერთის დღით ადრე შეკნძირსედ ისინი უნდა დაბრუნებულიყვნენ დღესასწაულიდამ.

შეკნძირის ცოლმა უთხრა მათ მადლობა იმ რჩევისათვის, მაგრამ დაუმატა, რომ ძნელია შეკნძირის მოტეუებაო, ამიტო რომ თჯთეულს სტრაფორდის მცხოვრებს, რომელიც იქ დეესწრებოდა, შეემლო ის სიცრუე აესსნა შეკნძირისათვის.

ექ, უთხრა მათ ტომასმა, რას შეწუხებულხართ აგრე? საჭიროა მხოლოდ შეკნძირმა ვერა შეიტეოს რა ჰირუტლს დღესა. მეორეს დღეს ჩუტნ იმას წავიუტანთ კავა-

ლერს ლურისთან, რომელსაც იგი დიდად
 ზატივს სცემს, თქუენ კარგათ იცით იუ
 რა გავლენა აქუენ მას შექსპირზედ. ის მო-
 სუცი ეოველსავე უანბობს თქუენს ქმარს
 და დაამოშმინებს კიდევცა. და მაშინ ეოვე-
 ლივე დასრულდება მძუდობიანათ, და თქუენ-
 ნი საუქარელი. ვილიამ დასტკებება ერთის
 მანც კმაყოფილებით; ექნება სახსოვრათ
 ერთი დიდი დღესასწაული თავისს ბნელსა
 და სამწუხარო სიცოცხლეში, და ეს მის-
 ცემს მას ახალს ძალას აიტანდეს სოღმე
 თავისის სასტიკის მამის რისხუასა.

ავიდნენ ამის შემდგომ ეველანი ვილი-
 ამის ოთახში. ფერ მკრთალი და ცრემლი-
 ანი ვილიამ იჯდა იმ დროს თავის წიგ-
 ნებთან.

სომ კარგათა ხარ? ჰკითხა მას დედამ:
 მე დანაშაული ვარ ძრეულ, საუქარელო
 დედა, უთხრა მან. მე უნდა ვყოფილვიუვ
 მამის უფრო ძირხილი და გამკონე. მაგ-

რამ ტყუილადგი გაწერა მამა ჩემი, აი შეხედეთ რა მძეტნინერს წიგნსა ჭკელავდა ის ფესით. ეს წიგნი სძირათ შემქენს ნუგეშსა ამიტომ რომ მე ძრეულ მიუქარს ლექსთ მწერალნი.

განა კლასშიაც არ გვაკითხებენ ლექსებსა?

მათ არ განადიდეს საბერძნეთი? ეს რა უბედურებაა, რომ მე უნდა ვსწავლობდე მხოლოდ არიჰმეტიკას, დრამატიკას და სჯულებსა, რომ ოდესმე შევიქნე მწერალი სუდისა, ანუ ვიყო მატელის ვაჭარი. მე აღკრძალული მაქვს დიდს სიღზედ დგომა და იქიდან არემარეს მდებიარებით დატკობა; მე არა მაქვს ნება დავრბოდე სოლმე სოფელში, როგორც სსუტბი, მე ერთხელ არა ვეოფილვარ ბუხქნარში, მაშინ როდესაც მე ვიზრდები, გადის ღრო, და სასწავლებელში მე არა ვარ ვველახედ არც უკანასკნელი და არც სსუახედ სულები.

მოსუტნებით იეავ სულოჯან, უთხრა

მას ქენნიმ:--შენ წამოსჯალ უთოვოთ ჩუტნ-
თან დღესვე საღამოს. დედა გაძლევს ამის
ნებას; მე და ჩემი მძა ვიღებთ კისერსედე
ყოველს შესამლო ჰასუსის კებას შენს
მამასთან.

განცუფრებული ერმა უეურება მას და
ხან ევთლდებოდა და ხან წითლდებოდა.
სისარულის ცრემლებმა გაიელვეს მის ლა-
მას თვალებში, რომელიც მან მსწრაფლ
მოიწმინდა.

ბოლოს ჩაესუტა ქენნის კულში და ეუ-
ბნებოდა: ოჰ ქენნი! არაოდეს შენ არ ეო-
ფილხარ ჩემს თვალში ისეთი მშუტნიერი,
როგორც ამ წამში. ასლა რამდენიც გინდა
მიწოდე შენი დანიშნული, გინდ ქმარი; მე გაძლევ
ჰირობას აღარც ერთი აღარ ვიწეინო რა
შენგან, აი, მიუშურა ლოყა, მაკოცე თუ
გინდა კიდევ, მე შენ აღარ გავისდები
წისააღმდეგი როგორც უწინა ვშურებო-
დი სოღმე.

მაშინ ქენნიმ მოჰკიდა მას ერთი კელი თავსედ, მეორეთი ათამაშებდა მის სუჰუეს ქერა თმას და ჰკოცნიდა მას სინარულით შუბლსე და თვალებში.

ბოლოს დედამ მისცა ვილიამს სსჷა და სსჷა დარჩება, გამოუკრა სსჷა და სსჷა ჰარკები, გაატანა ფული და საგალი, და ამ სახით გაუდგენს მოგსაურნი გსასა, მათ უნდა გაეგლოთ მახლობულს სოფელში, მოსუცის სტერნის და მისის სახლობისათჷს.

გ. მოგსაურობა.

აი ჩჷსნი მსიარული მოგსაურები ასლა გსაში არიან. მათ აუჩქარებლათ საღამოდინ მიაწიეს იმ სოფლამდინ, რომელიც მდებარებს სტრატკორდსა და კარვიკის ცისე დარბასის შორის. საუუთრად მსიარულიყო იმათში ემაწული შეესპირი.

სომ კარგათა ხარ? ჭკითსა მას სძირათ
ქენნიმ.

ოჰ, მიუგებდა ხოლმე იგი; მე ძრეულ
კარგათა ვარ. რა სასისარულო და სასი-
ამოვნო ეოფილა მოძორება სოფლისა და
ნახუა ქალაქებისა და ცისე დარბაზებისა!
მე ამას ვერ წარმოვიდგენდი! მაღლის
ფანჯრებიდამ ცისე დარბაზისა დანახეთ
თუ არა ჩუქნი საუქარელი ფრონე ევონი?
ის წისკელი, რომელიც ქვეით სმიანობს?
გესმისთ ჭიკჭიკი მფრინველთა, რომელიც
ერთვს ხეებისა და ღელეების სმებსა? აქ
სცხოვრებდა ოდესმე დიდი და ძლიერი
ვერვიკი ხოლო ძუჭლი გმირი, კეი, წინა-
ხარი ჩინებულთა გრაფებთა, ეს უშიძარი
და გამბედავი მამაცი გმირი აქ სცხოვრე-
ბდა დიდხანს განდევილად; იგი სძლეუდა
დიდ გველაშაბთა, და საწელის უბრალოს
მეჯინიბისაგან იგი შეიქმნა სიძეთ ჩინებუ-
ლისა და მდიდარისა ღრაფისა, მაგრამ

თუთ ძლიერს ბედნიერებაში მას აწუხებდა სანადისი; იგი მივიდა ალთქმულს ქუჭყანაში. დიდის ხნის განმავლობაში იგი ებრძოდა ქრისტიანეთ მტერთა და სოცავდა მათ; ბოლოს იგი დაბრუნდა დაღაღული, უსახო, ასე რომ ცნობა მისი შეუძლებელი იყო. ბოლოს სარწმუნოება შესძრავს მას, და შედის იგი განდევნილად, უარის მეოფი ამა სოფლისა. უოველ დღე დადის იგი თვსს ციხე დაბნაზში, და სთხოვს მოწელებას თვსს მძეწნიერს და კეთილის მეოფს მეუღლეს, იგი გამოელაპარაკება მას სცნობს და შეიქმნება შერეული თვისის ქმარის მოთხრობით.

ასე განვლიან მთელნი წელნი. ბოლოს იგი გრძნობს მოასლებას სიკუდილისას, უზავნის კაცს თავის მეუღლეს, უბრუნებს მას ნიშნობის ბეჭედს, იგი ისწრაფის მასთან და ჭკობებს მას უკანასკნელს წამებში.

ეკ მოთხრობა, ძრეელ სამწუხაროა,

და. სამტირალთა, უთსრეს ემაწულს შეკსპირს.

მოგსაუბრნი ისსდენ იმ დროს სეს ქუტმ
ჩრდილში დასასვენებლად. ქენნიმ, რომელიც
თავის ლურჯის ლამაზის თვალებით შეს-
ცქეროდა შეკსპირს, როდესაც იგი მიუთს-
რობდა იმ ანბავს, უცეუ დაიწეო სარსარი
და უთსრა მან შეკსპირსა: - ეკ უწულა, რაც
ვსთქვ, სულ მოგონილი ზღაპარია და შენ
თუმიცა ბეჭრით ჭკუიანი სარ შენს ამხანა-
გებზედ, მაგრამ მაინცკი გჯერა ვეკლა ეკენი.

მე რას დავსდეკ მართალია თუ მოგო-
ნილი ეს ანბავი, მიუგო შეკსპირმა, მე
მხოლოდ ვიცი ისა, რომ სასიამოვნო და-
საჯერებელია ესე ეოველივე ჩემთვის; თუ
სულ მართალი არ არის, რაოდენიმე მაინც
ურეკია მართალი. ეს იეო ჰირუტლი მოთ-
სრობა, რომელიც ჰირუტლად მე მიამბო
დედა ჩემმა; მაშინ ვიეავ მე ოთხის თუ
სუთის წლისა და ღმერთმა იცის რამდენი
ცრემლი დავღუარე, როდესაც იგი ამას მი-

ანობდა. ესტიროდით მაშინ მეც და დედაც, კარდა ამისა გენრის მესუთე მრავალჯერ მოსულა აქ ვითარცა ღუთის მოძიძი განდევილი სანასტავთ ამა გამოქებალებთა. რამდენიც ჩუწნი მოგსაურნი დაუასლოვდებოდნენ კენილვორტსა, იმდენი სროვა მოგსაურთა მრავლდებოდა, ასნაურნი, ვაჭარნი, უბრალთ სალსნი. ეველა მიემურებოდა კენილვორტისაკენ და იბნეოდა სსჭა და სსჭა მსარეს.

ზოგი მიამურებდა სარკებლობისაკამო, ზოგი გამოძიების მოეჭარებით. მრავალთა გაატარეს ღამე გარეთ ცის ქუჭს, უქონელობის გამო ბინისა, ზოგმა ტეეში. სულ ეუჭლა ოთასები, და თითქმის ბალკონებიც ჰატარა ქალაქში იევენენ წინდა წინ დაჭერილნი; ჩუწნი მოგსაურნიც დარჩებოდნენ უთოვოთ უბინათ, თუ რომ მოსუცს სტრენის ორის თჯს წინათ არ დაეჭირა ტეის მცველისაკან რამდენიმე ოთასი,

ქალაქს გარეთ. ზოგნი, დამტობარნი ჰირ-
ველის დღეებით დღესასწაულისა სისარუ-
ლით დაბრუნდებოდნენ სასლში.

სახლეულება ტეის მცუჭლისა და სსუა-
ნი იმასთან მცხოვრებნი მოუთხოვდნენ
საკვრუჭლებათა ჰირუჭლის დღეების დღე-
სასწაულთა, კოროლევას და მისის მსლე-
ბლების მოგსაურებისას, მშუწნიერებასედ
ქალაქების და კაცების ტანთ საცემელისა.
იუზნენ წარმოდგენილ ორნი წარმოდგენანი,
რომელთაც აღწერა კაცს არ შეეძლო. გა-
მოცხადდებოდნენ დემოთანს მღვენებით
კოროლევასთან. ქალწული ტბისა, წარ-
მოსდგა მისწინ მშუწნიერს სადაფში. ევე-
ლანი სთხუსვიდნენ და მღერობდნენ ლე-
ქსებსა, და კოროლევა მიიღებდა მათ მა-
წვალებით. იგი უჭლას ეტეოდა რასმეს
აღერსიანს სიტუქას.

მეორეს დღეს ორშაფათს ჩუწნი მოგ-
საურნი აღენენ დილით გათენებადინ; დამე

იმ დღისა იყო ძლიერ ცხელი, და თუშცა იყო ღრუბლიანი, მაგრამ ჭაერი მაინც იყო ცხელი.

შეიტეეს, რომ კოტოლეკას უნდა გაეტარებინა სრული დღე ციხე დარბაზის ოთახებში, რომ დაეუარა თავი სიცხისაგან და ამისთვის ლორღმაც შეაქენა დღესასწაულები. საღამოს უნდოდათ ენადირნათ.

ბოლოს ჩუქნი მიგზაურნი წავიდნენ დასასინჯავათ არქიარისა, რომელიც ადული არ იყო ამისთვის, რომ დიდი გზები იყო დაჭერილი და დაგუბებულ ურმებით, მაძინებით და სსჭა და სსჭა საკმლებით. იქ მისულნი საეურებლათ, როგორც ქუჭითნი ისე ცხენოსანნი, მოსამსახურენი ლორღებისა; კეთილმობილნი, ეოველნი ერთმანერთს ეჯახებოდნენ სივიწროისაგან, ეჯროდენ ანუ სარსარობდნენ როგორც ლონდონის ქუჩებში.

უცეუ ერთს გადასასვენეს გზაზედ ვილიამ

დაიკარგა, უეურობდენ ეოველს მსარეს, ეპე-
ბდენ, უეჯროდენ, მაგრამ უსარგებლოდ!
არეულობა და დიდი სმიანობა წებას არ
ამღევდა მის მკებნელთ იმის კარგათ გა-
მოკითხვას.

ტომასი იყო ამით შეწუხებული, და
ქენნი ჩავარდნილი სასოწარკუჭთილობაში.
მათ არ უნდოდანთ დბეკდოთ თავიანთი
ადგილი ვინემ იპოვნიდნენ ვილიამსა; მა-
გრამ ვერა ვითარი ღონე ვერა ჰპოვეს
მისის პოვნისა; და მიანდვეს ბოლოს იგი
ღუთის მოარჭებლობას; მაშინ სტრენჩმა
გაჯავრებით სთქვა: მე მამამაგა თავი იმ
ბავშვის ცელქობაში. ერთსელაც დაკვრჩა ის
უკან დი ძლივს ვიპოვნეთ, რატომ მეო-
რეთ ფრთხილათ არ იყო. წავიდეთ აქედამ
და საღამოს იქნება ეველანი ერთათ შე-
ვიყარნეთ ტეის მცუჭლის სახლში.

გ. დიდებულიძე.

(დასასრული იქნება შემდგომ ნუმერში.)

კ. დ. ჩ.

შთიებო სტუტო ნათლისა,
გისილე გულის უფაღად,
მშუტნიერებამ მონა მქნა,
ტრფიალებას ვგომობ მე ვაღად.

ნეტარ რამ შეკქმნა უებრო,
ესოდენ ტურფა ქმნულებს,
შენსა მიჯნურსა ახლა მრწამს,
ნათლისა გელოვანება.

დავიდეკ გულსა ბედეგულსა,
მე შენი მშუტნიერება,
მას ჩემი გომობა, გონება,
ეტრფიალება ეკლება.

მოშორებითა ტანჯული,
სულსა აღვინთებ სანთელად,

მეგწირავ მსხუტრზლად სიცოცხლეს,
და გრძნობას მოსაგონებლად.

ბთიებო სუტტო ნათლისა,
გისილე გულის უფალებად,
მშუტნიერებამ მონა მქნა,
ტრფივლებას ვგრძნობ მე ვალად!..

თ. ნ. ბ.

ნაპოლეონი.

(თ. ნ. ბარათოვის ლექსებითგან.)

ნაპოლეონმა გარდაჯლო თუაღი ტრანცის,
და ჰსთქუა: — აბა კელმწიფობამ რა შემიძინა?
და რა ისილა თვს დიდების მსხუტრზლი თვს წინა,
ზირსა მოღრუბლვიღს შუქით რადაც გარდაეფინა.

აზლაკი კმარა, ჰსთქუა მან გულში, სურუა აღმიზდა,
სახელი ჩემი ვასახელე ქუტუნის საოცრად,
შეემოსე ძალით საუჭარული ჩემი საშუტრზად
და დაეუმონე გულ-მტკიცენი მას სადიდებლათ.

მაგრამ მე გვამში სული ვერღა მომთავსებია!
მითხზავს გვირგვინსა დიდებისას მე თვთონ ზედი,
ხოლო მე უნდა მას მოკასსა შარავანდედი:
იგი ჩემია და უამისა მე ვარ იმედი!

მაგრამ ვინ იცის, იქნება რომ ბედსაც მოვწეინდე.

და მან ჩემისა სახელითა დაიგვირგვინოს!...

არა, არა მრწამს, რომე ბედმა მე მიიარტულოს;

მე მან გამსარდა და თვის გაწურთუნის რაღა მახერხოს?

ვერღა გაუძლებს ნაშთლონ მეტოქეებსა!

რა გინდ ძლიერად, მეცნიერად, ვინ კელმწიფებდეს

მანც მე იგი ვერ ვითვსო. ვერ ჩემოდნობდეს

თვითნ სამარეც შევიწროოს, თუ ტოლი შეუანდესო. —

ბევრი დღე გავა, რომ ვერ ბევრი ვერ გჰსრცნათ
ჩვენს მისი,

თვითნ სიკუდილიც მას უებროდ აღმოგზინებს;

უქრობი ცუცხლი და სღვს დეღვა წარმოგვიდგინებს

მისც ცუცხლსა — სუღსა და სღუა გუღსა განსეკარგებულს?..

1353 წელს.

(ბარბიეღვან)

არიან დღეი შიმიანი; კაცს სული სტეია უწეობს
ღრღნას,

ტუნსა და დამწვარს გუღში აუშლის ნაღუმღსა და შხამს.

რა არის ბნელი გუღსახუიქს ხმასკდ წუწუნებს ქარი,

და სღვსა სვრთნი მშეოთაყნი დელამენ ახუჯებულნი.

კუმღავ ლერო ხისა, როგორადც ღეში გამმარი ტიტუმღლი

თრთის გამმარისკე შტოებით მიწისკენ წამოსხეკილი,

და ექა საცაღსა, შიორს, გუღისა მწეუღელი სამარნი,

ზარი ჭკუნესს, როგორადც ხმაჲ სიკუდილის მოსწავებელი.

აგერ ვიღასაცა კუბოს მოათრევენ უშნოს ეტლსკდ.

კუბოს მოსდევენ მთხოვარნი დრტუნამენ სწაროს ხმასკდ.

ვერ ჭპობე სახეს ქუნაში გამყოფიღს, ნათელსდა უქმს;

არიან მტმუნვარნი, სხეულნი, მსხუმტრზლნი ტანკვსა მწარისა.

და თუ შენ ამა საათში, გწადს შეეყარო მშუდს სამეოფს
 განიღტუა და დაივიწყო უოკული ესე საქმენი
 და ისურვო მონაწილეს მკერდსედა ერთგულის ქალისა
 და იქ წამსა შეშფოთებით დააცხრო ტანჯული გული,
 იქან. იმ ტკბილსა სამეოფსა, სად ეძლევი თბილს სქებ-
 ვნასა,
 სად სოლოდ გესმის ალერსით სუნთქვამა სიუქარულისა,
 რაღაცა დუმილი სული იქვსა, შეჩქნებისა
 ღუარძლის კისვისიჲ დაგიფრთხობს ტკბილსა წამის ოცნე-
 ბასა,
 და საუქარულსა სახეში, სიცოცხლით, ყინით საგსეში,
 ელვარებაში ჩუღთ ღოუათ, საგსეს ტრფობითა თვალბეში,
 გინუწნებს გაცივებულს მკუდარს სამარეში სამდებარსა
 და წარმოგიდგენს გამხმარს თავს დაშლალთ მქაღთაგან
 მკუდარისა,

ა. ფურცელაჲ,

1861 წელსა. დეკემბრის 17 დღეს.

კნ. ნ. ჩ.

როგორც თვალად, სიტურფითა,
 სახელითაც ეგრეთ ბრწყინავ;
 დღეს დღეობის წოდებითა,
 მოგილოცავ ჩემო ნინავ!

ამ მცირედის ქაღალდითა,
 მსურს მოგიძღვნა დაო გული,
 ამაო ნივთთ, აღმასითა
 არ იქნების სიუჭარული!

რომ მოგიძღვნა ბრილიანტი
 არადა სჩანს შენს თვსებას,
 შენის გულის ანდამატი
 იზიდავს ჩემს ერთგულებას!

არ ვინანებ, რომე მსხუტრძლად
 შემოგწირო თავი ჩემი,
 ამაღ, რომელ მაძევს ვაღად
 რადგანცა ვარ შეკობარი!

და ეოველთვს გულ მსურვალედ
 ვევედრები წმინდა ნინას,
 ტებულ წამისა ოცნებულად
 არ ჰქოს შენსა ბედის წერას!

ეკ ვარსკუთავი ბედნიერი,
 გინათებდეს ცხოვრების გზას,
 ნორჩნი მჯლნი მშუტნიერნი
 მრავალ წელსა გეველოდენ გარს!

ხატარას შენს კუზიდონსა,
ვის ბულბული დაგალობებს,
საუკუნოდ მათს გვრგუნსა
კურთხევითა შებეჭდიდეს!

იუაჲ, იუაჲ ბედნიერი!
გარდაშლილ ვარდებრ ჭეუბოდე,
შეგნატრიდეს თუთჲე მსუჭდრი,
სულით, გულით დახსაროდე!

მაგრამ მაცთურს ამ სოფელსა
ნუ ენდობი, დღეს სუალობით,
დღეს შეექე დღეის ლხინსა,
არის ჩრდილებრ წარმავალი.

ნუთუ ძალა ბუნებისა,
არად შესცვლის სიჭაბუკეს;
ნუთუ გული მოსუცისა,
მიეცემის ლხინსა ფხიზელს,

კ. ბარ. ჯორჯაძისა.

დღეობა.

გარეობაჲა, დილა ლამაზი,
 ცხენს მიაქროლებს უცნობი ვაჟი,
 ლამაზ ტანადი, კარგათ მორთული,
 დამბახა წელში, კრძალი ქართული!

ის ეუბნება თავის ლურჯასა:
 გასწიე ჩქარა ამ შარა გსასა,
 და მიმიუქანე ჩემს სალოცავსა,
 აგერ ასლოს არს წმინდა ტამარი
 გვერდს ჩამოურბის მდინარე მტკუარი!
 რა დაუჩოქებ მაცხოვრის სატსა,
 ვეამბორები წმინდასა კუარტსა.
 მისგან მივიღებ დიდსა ნუკეშსა,
 მისგან მოველი დიდს წებლობასა!

გასწიე ლურჯავ! იქ მიმიუქანე--
 სად არს ცხებულთა მეფეთ სავანე;
 სად განისუჭნებს მათ ნეტართ კუამი,
 მე მიუქარს მეტათ იგი ტამარი!

აი! მივედი წირვისა ქამსა-
 და ვეამბორე წმინდას ტამარსა,
 გულით და სულით ვიკმაყოფილე
 მღჭრელ მთაჭრის წირვა როს მოვისმინე!
 მარჯუნივ და მარცხნივ, დაგსცქერდი ქუთა-
 სად გუამი სუფევს ქართუჭლთ მეფეთა.

ჰეი! ლოდო! განა დირს ხარ აწ შენა
 ჰულობდე-
 მეფეთ საულავებს შენ ჰბატონობდე?..

კამოვედ კარე, ვნახე ყრილობა,
 ჩოჩქოლი იყო, რაღაც ცილობა!
 საღმრთო დაეკლა შორით მომსულელსა
 ევედრებოდა იგი სუცესსა:

აი! მამაო ეს შენი წილი,
 აქ მოვიუქანე მე ჩემი შული,
 ამისთვის მქონდა საღმრთო შეთქმული,
 და საწირავად მცირედი ფული,
 რას ღროს ეს ღმერთმა ჩემთვის ინება,
 აღარ მომეცა გულის ღსინება,
 სულ ავათა მუხვს ზაწია თედო,

ღმერთო ულსინე, ჩემო იმედო!

რა მოვიუწანე ამის ტამარსა,
ამის წინაშე და ამის კარსა,
გმადლობ უფალო! იმავე წამსა,
ღიმილით მითხრა: ჭო მამავ, სქალა-
მომარჩენს ფუუბლა?

ჭო შჯლო კარგათ იქნები-
შენს სწეულებას ძალე მორჩები.
მომიჩხა მართლა ჰაწია ბიჭი,
ჩემი ნუგუმი და ჩემი გვრიტი,
ძთლად გალავანი შამოვატარე
ბევრის ცრემლითა მიწა კავებანე.

ღმერთო მართალო, დიდხარ უფალო,
ჩემებრ ცოდვლი, რომ შეიწებლო;
რადგანც ეს ბიჭი შენ მომიჩინე
და ეს წებლობა აღმომიჩინე,
აღთქმასა დაესდებ ეოველსა წელსა
შენ მოგართმევდე ამ დროს საღმერთოსა!
ძარამ ხუცესი მას უჯავრდება,

. . . . .

რა ვენა მამაო! სისაწყლესგამო,
 ლუკმა არა მაქუს ცოლმჯლს ვაჭამო,
 ერთი წელია ტეეში ტარებით,
 ბატარა ურმით, უღლის სარებით,
 არც ჯანი შამრჩა და არცა ღონე
 და ბევრის ფიქრით წამერთო გონე,
 რაც ჩემის ოფლით შეშა გავჰქვიდე,
 აი, ეს საღმრთო იმით ვიუიდე!..

. . . . .

აწ გადაჰხედეთ ახლა თქვენ მტკუნარსა
 და ჰნახავთ აქა კარგსა ანბავსა:
 მოცურავს ტივი, სალსი მრავალი,
 მასზედა სსედან კაცი და ქალი!
 რუსი, ქართულელი, სომესი უჭელა,
 ზოგი ჰერანგა, ზოგი შიშველა;
 ხუფრა უძლიათ, აქუსთ კარგი ღსინი,
 ოჰ! რა ეიჟინა, ოჰ, რა სიცილი!
 ერთი თარს უკრავს, მეორე ზურნას,
 მესამე წეალში სტომით მოცურავს
 და თანავე ანბობს ლამაზ სიმღერას!

ოჰ! რა სუფრანა, ოჰ! რა ლხინია-
 იქვე დაიწვეს მათ ლეკურია!
 ერთს თავსე ედგა სავსე საღვწე-
 ბიჭო! ავსე გარდმოადინე:
 ასე ემანდა ის ამხანაგსა-
 ვეელა უჭვრეტდა ამა ამბავსა.
 გამოღმით კაცი, მათ გასძახოდნა,
 ჟერე მიჭხდოდნა, შიშითა თრთოდნა,
 ოჰ! უკეთურნო დაიღუპებით.
 აბა რასა ჭგავს, აბა რას ჭშურებით!

იქიდგან ასე გამოხმანოდნენ,
 თან თავის თარსე ზედ დასძახოდნენ:
 მადლი და ძალი იმა ტაძრისა-
 გვისსნის ჩუწნ ჭირსა და განსაცდელსა,
 ჩუწნ იმედი გვაქუს წმინდა კუართისა,
 ვაქებთ, ვადიდებთ სვეტი ცხოველსა!!!.

დომ. ბერიევი.

უფალო რედაქტორო!

ოთხის დღის წინათ ქუთაისშიდ ერთი პატრიუტუმი მოხუცის სწავლიდ შევედი, იქ მისმა ნიჭიერმა მეუღლემ და იმის უნიჭიერესმა ძმისწულმა ემაწულმა ქალმა თქუწნს რომ განვლილის წლის «ცისკარში» გაცნა აღარ ჩაქუდე-ბოდა და წელს ამისთჳს აღარ ვაწერთ გელსაო, და სწუ-სარია ჩუწნთჳს, რომ ჩუწნი სამშობლო ენა ღამის და-ქცესო, ვილანტ ჭავჭავაძე აუტუდა და არა ცილდება იმ კახელს ჳორჯაძის გნეინას, შუესხამოს სიტუუწბით იხ-სენიებს, რისთჳს? სიმართლისათჳს და მშუწნიერის ლექ-სების წერისათჳს? რომლითაც. გაბეჯთ შუმიძლიან ვსთქუა, სსსმენელს ატებობდნენ და გუელს აღხენდნენ, თუკი მას გაახნია ვინმე ქალი უკუთუსი მწერალი, ეს დიდათ ძერ-ფასი იქნებოდა ჩუწნის ენისათჳს რომ გიდეკ სწუა ქალ-საც გამოეჩინა თავისის თხზულებით ნიჭიერება, რომ-გორც ჳორჯაძისმ, თუ არა და, რათ უკრძალამს და იხსენიებს ასე. თუმცაკი ისიც სავმოდ აძლევდა პასუხს, მაგრამ, რათა? ჩუწნი მშუწნიერი ენა, რათ უნდა შუიცვა-ლოს უმშუწრ სიტუუერებათ. მართებული ხალხი რომელიც უმეტესად მიზდეკს ჳდილლბასა «ცისკარს» რისისათჳს დაიბარებს, თუკი ღანძლჳს მეტს ვერასა ნასუეს, იმ ენით შუდეკნილს სტატუებზედ ვინ მოსტდება რომ წაიკითხოს.

ესეც შევიტყუეთ ჭორათ ქუთაისშიდ, რომ ვითომც ახლა უფ. ჭკუჭკვამე აზირებდეს მეორეს ყურნალის გამოცემას, უმჯობესია ის ყურნალიც ისე ახალის ენისა იქნება, რა ენისათვისც გამობძანდა მწერლობის ასპარეზზედ შარშან და იმედი ჰქონდეს, რომ ბევრს კელის მომწერს ჰპოვებს. იმ ენით ღაპარაკს ჩვენსი სასოგადოება დიდათ შორავს. დამერწმუნოს, ჩვენსი ყურნალიც ამ დემოთქმულის მიხედვისაგამო დაეცემა. ყოველს მამულის შუღს უნდა მიახნდეს დიდათ სამწუხაროდ, და თუთონ მე საუყუნის მეორე ნახევარის ასაკსა შინა მეოფეს კაცს, მეხვიით შეცემა და სასხლს მირეგს.

ერთიღა ოდენ «ცისკარი» დარჩენილა იმედად, რომ ჩვენსი ქართული ენა არ დაიკარგოს და ადრინდელნი მტკერ მეტყუებლობა და მშენსიერ ლექსთ წუობილება აქა იქ მაინც სდამე გამოსწინდნენ, და მე თუმც ამ ზღსადგენად შემწეობის ღონე და თვთაცისკრისთ ვითხვს არა მქონას, მაგრამ, ვითარცა მამულის მოყურბულს კაცს სუღითა და გუღითა მსურს მისი წარმატება.

ამ გარემოებით გუღადზნებულმა სახლის პატრონს გამოვსთხოვე ივნისის ყურნალი და იმან ივლისისაც თან მოაყოლა.

დავიწვეე კითხვა კნიაზი ილია ჭკუჭკვამის თხზულებისა და მის წაკითხვას მოვანდომე სამი დღის ჩემი თავისუფალი დრო, თუმცა შემდგომს ბევრი ვინანე.

მისთვის, რომ კარგი და კარგი სასწავლი, წარჩინებულნი მამულის შუღი ყმაწული, იმოდენ ღაპარაკობს ქალზედ, რომ წამკითხებულს კითხვის სურვილი დაუკარგა, ნეტარ იმის სიტყუებში მაინც დაერღვა, ესეი მაღიან მიამა რომ იქავ შემხუდა სარდიონ ალექსიევ-მესხიევის ანტიკრიტიკა და გუღსეუდ სეკედამ მიმრიდა. ოჰ! რა კარგი არის ბუნებითი და ჩამამავლობითი ნიჭი!

თუ სარდიონ, წამლების გეტებაში, ამისთანას ნიჭიერებას გამოაჩენს, თავისუფალ დროს უნამეტნავე შესანიშნავი არ იქნება?

მწუხარე სიღვანაც არ მოეღოს იქიდან მხიარული იქმნების. ამას მოქმედებს განტება და სკვრეულ არიან საქმენი მისნი!

ამ ანტიკრიტიკაზედ გული გადამიყვას, მაგრამ მაინც კნიაზი ჭაჭკავაძის შესახებად მეც უნდა ვილაშარავო — მართლად ახლა გაუკვრდება და იტუვს. რომ «ყნიანს და უენოს ჩემმა თხზულებამ ხმა ამოაღებინაო» მაინც აქ გასაკურავალი არ არისრა. აჲ რასთვს: როდესაც ხალხში საუნებელი რამ ხამკარდება, მაშინ ყველა იმას გამოუდგება და მანამდის ჭსდევკენ, სანამ არ განდევნიან და მე მანებელად ვსთვლი არა კნიაზის ჭკავაძის განათლებულ ნიჭიერებას, (ყოვლადვე ნუ იყოფინ) არამედ ნამეტანი ნიჭიერებით ჩუქნი კარგი დედა ენის აღდგინების სურვილის დეკარგუას.

აქ უნდა ვსთქუა, რომ (სწავლას და ნიჭიერება თუ გამოცდილების დარჩევასი როგორც ოქროს არ გადაღუნისე შესაფერ შუქს ვერ მიიღებენ და თუ უფალს ჭკავაძემ დასწულა გული იმაზედ, რომ ქალი თ. კრისთავს გამოეხარხდა, შექმლა მას ზდილობით ეთქუა, თქუქნი საქმე არ არის მე და ჩემი ამხანაგი მოკრივდებითო; გარნა ნაცვლად ამისა კნიაზი ჭკავაძემ დასტინის ჯორჯაძის კნეინას უმეტრებით და აქადის თავის მაღალ განათლებას ეგზომ, რომ მკითხუქლს თავს აბეჭრებს.

კნიაზი ჭკავაძე უწყნებს ჯორჯაძის კნეინას მის რომელიმე ახლანდელის მდგომარეობის შესახებელად წერას, 1860 წლის ნოემბრის თუქშიდ ჩაწერილს მაშინ, რომელიც უნდა იქნებოდეს და საბრძლო ქალი გულ წელელად გოდებს ახლანდელის ჩუქნის ხასია.

თის სიმტკიცისგან გარდაქცევას. ამის სიმართლე აქვს თოთოუელს კუშხარიტების მოეუწარეს, რადგან ხსნიათის კეთილისაგან ბოროტად ცვლილება აწარმოებს ღმთის ხსნიების მოკლებას; ხოლო ამის შეუდგებიან ღმთის რისხვნა. ამის მაგალითის ძებნა სხვაგან არ გვეპოვება, რადგან ჩუქნი საქართველო, ოდესაც შულთა მისთა წაინდინეს ხსნიათი ჭშთავარდა სელთა შინა ყარაყუმელთა თათართასა და იყო გორთებთანა ქუჭუ მათთა უმეტეს ხახვარ საუკუნისა.

გნაზ ჭავჭავაძე თავის განმარტებაში ამბობს, რომ ვინც იმას ამბებს, ის უნივერსიტეტსაც ამბებს, სადაც შე გავსდითვარო (ხმდღვად გასდითა თუ არა ისეი ვერარ ვინთ) მისი მოქმედება უნივერსიტეტს სრულიად არ შეეხება, რადგან უნივერსიტეტი განანათლებს სწულით კაცს და კაცი სწავლას, როგორც უნდა ისე მოიხმარს და რომ სრულიად დარწმუნდეს გნაზი ჭავჭავაძე ამ შემთხვევაში, უნდა მოკვანო მას ერთი იმერული არავი. «შულმა უთხრა დედა: ჩემოვს დედა არავის შემოუტინებია; დედამ მიუგო: ჩემის კარვის ქლობითა.» ამასევე შეციდდნენ და შულმა იქვე დაუწყო სხუბნს გინება და მათაც გალანძლეს.

უ. ჭავჭავაძე გნაზი ბართოვან თხზულების გარეკაშია ჭსწუნობს ნეტარ სხუბუტლს ანტონი ქათალიკონას სიტყვებებს.

ოჰ ღმერთო რა მესმის! ქართველი კაცის ხასხინელი იმდონად როგორ შეიციფლოს, რომ ანტონ ქათალიკონის მაღალნიჭიერს სიტყუობას სწუნობდეს და რას სახელდობ: მის წეობილ სიტყუობას, მის ჯანისტიხულებს და მის იამბიკობას. ან რა გასაკვირვებია, ვისაც

მუედანობა არ მოსწონს, იმას არც ანტონის ქმ-

ნულებს მოეწონება, მაგრამ დალოცულ ჭკვჭვამეს, როგორ არ გაუგონია, რომ ალექსანდრე მაკედონელი ეოკლებს საზიარის მოსმენასუდ თითო ეურს დაიხმევდა და იმანაც ცალ ეურში დაიტოვს, თუ უნდა ოლტერის თხსულებს და მეორეთა მანც მოისმინოს დიდი ვასილის ითიკა დამსკვლას განმარტება და მერე წაიკითხოს ანტონის უკუდავი სახელით შემომოსული სადღესასწაულო, სადაც სხუა მრავალთა შორის ნახეს ამ სიტყუებს:

შენ ხარ ვენახა ახლად აღეჭებუული,
 ხორხი კეთილი, ედემში დანერგული;
 ალვს სუნელი სამოთხეს აღმოსული,
 დმერთმან შეგამეო, ვერუინა გჯობს ქებული,
 თავით თვსით მზე ხარ გაბრწყინებუელი.—

დედა ქაღწული მშენსიური შროშანი,
 მას ახარებს ანგლოზი ფერთოსანი,
 შენგან იშენსის მეუფე დმერთი ჩუენნი,
 რომელს მონებს მეფე გვრგუნოსანი....

კნიაზს ჭკვჭვამეს არ მოსწონს ჩანრუხამე და არ ვიცი რა გრძნობა დაიწუნებს ამ ჩანრუხაულებს.

ფერუენი ხასნი, მერცხლად ნასახნი, ციმციმის ელვით
 ტრფობის მასახნი,
 მსჯლდნი ნასიდნი, მწუბდ განახიდნი, კშით გულისა
 შეის გასახიდნი,

თის სიმტკიცისაგან გარდაქცევას. ამის სიმართლე აქვს თუთაუელს. კეშმარიტების მოუჭარეს, რადგან სასიათის გეთილისაგან ბაროტად ცვლილება აწარმოებს ღუთის სასიათის მოკლებას; ხოლო ამას შეუდგებიან ღუთის რისხუნი. ამის მაგალითის ძებნა სხუგან არ გვეჭირება, რადგან ჩუქნი საქართველო, ოდესაც შულთა მისთა წახდინეს სასიათი ჭშთავარდა ხელთა შინა უარაუემლოთათათასა და იყო კართებათა ქუჭუ მათთა უმეტეს ნახევარ საუკუნისა.

კნიაზ ჭავჭავაძე თავის განმარტებაში ამბობს, რომ ვინც იმას ამატებს, ის უნივერსიტეტსაც ამატებს, სადაც მე გავხდილარი (ნამდვილად განდილია თუ არა ისევი ვერ ვიცი) მისი მოქმედება უნივერსიტეტს სრულიად არ შეეხება, რადგან უნივერსიტეტი განანათლებს სწავლით კაცს და კაცი სწავლას, როგორც უნდა ისე მოახმარს და რომ სრულიად დარწმუნდეს კნიაზი ჭავჭავაძე ამ შემთხვევაში, უნდა მოეკონო მას ერთი იმერული არაგვი. «შულმა უთხრა დედა: ხემთვს დედა არაგვის შამოუგინებია; დეამ მიუგო: ხემის კარგის ქალობითა.» ამასევე შეცდდნენ და შულმა იქვე დაუწყო სხუგანს გინება და მათაც გაღანძლეს.

უ. ჭავჭავაძე კნიაზი ბარათოვის თხზულების გარეკაშია და ჭსწუნობს ნეტარ სხუგანულს ანტონი ქათალიკოსას სიტყვებებს.

ოჲ ღმერთო რა მესმის! ქართველი კაცის სასიქელო იმდონად როგორ შეიცუდალს, რომ ანტონ ქათალიკოსის მაღალ-ნიჭიერს სიტყვობას სწუნობდეს და რას სახელობდ: მის წყობილ სიტყვობას, მის ღირსტინულებას და მის იამბიკობას. ან რა განაკურეკლია, ვისაც

მეუღანობა არ მოსწონს, იმას არც ანტონის ქმ-

ნულება მოეწონება, მაგრამ დალოცულ ჭკუჭავაძეს, როგორ არ გაუგონია, რომ აღექვსანდრე მაკედონელი ეოკელი სანივარის მოსმენასედ თითო ეურს დახშეკდა და იმანაც ცალ ეურში დაიტოოს, თუ უნდა ოლტერის თხზულება და მეორეთა მანც შოისმანოს დიდი ვასილის ითიკა დამასკელას განმარტება და მერე წაიკითხოს ანტონის უკუდავი სახელით შემმოსული სადღესასწაულო, სადაც სხუა მრავალთა შორის ნახეს ამ სიტუჟებს:

შენ ხარ გენახა ახლად აღუჩაგებული,
 ნორჩი კეთილი, ედემში დანერგული;
 ალვა სუნელი სამოთხეს აღმოსული,
 ღმერთმან შეგამეო, კერვინა გჯობს ქებული,
 თავით თვსით მსე ხარ გაბრწყინებული.—

დედა ქალწული მშენნიერი შროშანი,
 მას ახარებს ანგელოზი ფრთოსანი,
 შენგან იშენბის მეუფე ღმერთი ჩენნი,
 რომელს მონებს მეფე გვრგუნოსანი....

გნიაჲს ჭკუჭავაძეს არ მოსწონს ჩანრესამე და არ ვიცო რა გრძნობა დაიწუნებს ამ ჩანრესაულებს.

ფერუხნი ხასნი, მერცხლად ნასასნი, ციმციმის ეფვით
 ტრფობის მასასნი,
 მსჯლდნი ნასიდნი, მწუხლ განასიდნი, ეშით გულისა
 მის გასასიდნი,

ფერნი სასიძინი, მწუჭდ განსიძინი, ეშხით გულისა
 მუის განსიძინი,
 სასნი ქცევანი, მიმორხევანი, შეხნედილს გულსედ სიოდ
 სასსანი.—

რადგან არ მოსწონს მას ესენი. მაშ, ჰკითხოს იმ
 მოღუქსე რიტორს, რომელსაც თუთონ კნიაზი ჭაგუკავძე
 აქებს და, რომელიც ჭეშმარიტადცა საქებელ აზრს და თუ
 იმათაც დამტყიცინს დარწმუნდეს, რომ მეორე ანტონი
 საქართველოშიდ გვან იშობება და ჩახრუნხაძეც არ არის
 მაგისგან დასაწყენი.

ამასთვის ბოდიში ძოითხოვას მაგრიტორმა და სხუქსბ-
 თაც მცოდნეოთ ანტონის დირსებასედე მოღაპარაკეთ,
 რომ შემდგომ ჩუქსნთა ჩამომავლობათა, უმე-
 ცრუებისა გამო ურიგოდ არ ახსენონ მისი საყელი და არ
 შთაცვდენენ ბრალეულობაში ზირის ზირ ამა არაკისა:

დიბამ უონრა, სტავრას, სტავრავ ვაი თუ გლენმა გვი-
 შოვნოსო,
 უმაკრატლოდ დაგვიღვენოსო თელის ძაფით აგვიყოთოსო.

ამას მოვასსენებ კნიაზ ჭაგუკავძეს, რომ კნენის ვორ-
 ჯაძისა თავისის მშუქსნიერის ლექსებით დიდი სასარგებ-
 ლო მწეერი არის ჩუქსნის ქართულის უურხადისა და
 ვსთხოვოთ რომ თავისა ნიჭი დაცემულის კნის აღსადგი-
 ნებლად არ მოაკლდოს, ხოლო ჭაგუკავძეს თავისებური
 განათლება თავისს სწავლას. მაგრამ მომიტყვეოთ, უფალო
 რედაქტორო, რომ ბუერის ღაპარაკით თავი გაწყვისოთ.
 ბოლოს კიდეკ ამას ვიტყუ, რომ რაც უნდა იყოს ამის-
 თანა ზირ მოუკრძაღავთ თქმულნი სიტყუანი ჩუქსნ კნას
 ვერ აღადგენენ და არც სახოგადო კუთიღშობილ აზრს

ეკუთვნის, იმ დალოცულს თუ სხუა ენების ნათარგმნიდგან სურს ჩუქნი ენის გამდიდრება, მაშინ შეიკრიბოს იძის-თანა წიგნები რომ მოგვცეს სარკებლობა როგორც ზოგნი იკომონიურს სწორენ იენისის ყურნალში: იოსებ მამაცაშვილი და იელისისაში ესტატე მელაშვილი და თუ არა, რა მართებულაი რუსის მწერლებიღამ იღებს სიტყუებს ქალის სახასიათ.

ღუთის მადლით ბევრი კარგი გამსწორებლები ყავან ახლა ჩუქნი ენას, თუ დაქებენ; მაგრამ მე შინდა დამტვი-ცო «ცისკრის» მკითხუქლს ის, რომ ერთი და ორი უმისგავსი და შეუფერებელი მუხლები ჩაიწერონ ყურნალში, მის კითხუას ყური არ უნდა უეღონ; ამიტომ, რომ თუ ცუდი არ დაიწერება, კარგს არ წარ-მოაჩენს.

ა.ე ამის მაგალითი, თუ როგორ ელვარედ ბრწეინაკს სსუათა შორის იელისის ყურნალში ალექსანდრე სულხ-ნოვის სიტყუა.

ამ სიტყუამ ისე შემეუქარა ყურნალი, ვნახო, რომ «ცისკარი» არ გამომიწერია, გამოვიწერე, თუ არ ჩაერ-თეს ჭკუკვამის ენის სიტყუერება.

ეს ჩემი საუბარი ვიცი ზოგთ არ ესამოვნებათ და მეც გამრევენ თუ ვინმე ინებებს, მისიც არ დამერცხუება, შირუქლად მისთეს რომ დარწმუნებით ვიცი მართალს ვლანარაკობ და ჩემგან არც ეწეინებათ რადგან თეორე-ტიკა არ მასწავლა და არც დიალექტიკა, რომელიცგნიაზ ჭკუკვამეს არ მოსწონს.

შემოური იმერელი, კორისელი წერეთელი
ეუთვიძე.

შებუების რევდენიკე სიტუა.

ჯინ დაჯდო სმა: შებუები დაინტენსია. არა, კიდევ ცოცხალი გასლავართ, თუმიცა ჩუქსნს სიკუდილსედ თავს არავინ გაიხელებდა, მაგრამ მაინც თავქანსა გვემთ ერთობით თქუქს და ჩუქსნის თავის მისაგანებლად ამას განგიცხადებთ, მართლაც არ გვერანოთ დაინტენსია.

ესლა ეს არის მოგზაურობიღვან გიხეულით შებუები და დაგვიჭადა სხუა და სხუა ანბები, სულ გულის დასასნუელებელი. ნათქვამია: კარგია კარგი გონებათ. ღმერთმანი ჩუქსნს გონებასაც არა უჭირსრა, არა, რა ნაკლებულებას ჩუქსნს თავში?—გონება სავსე ტვინით, აკებულობა გამძღარი კარგის ბეისტიქსით, ტანისამოსი ხომ რაღა? შირუქლი საუკეთესო მუდგები გვეცნა და რაც შეგუძლიან გვეკვლიობით გამოჩენით, გათვდა ყოველი ჩუქსნი საქმე. სხუა რაღა? სხუა აღარა გვინდა.

შეგონია კიდევ დაგვრის რაღაბიც? აი ბატონებო. როდესაც დაინტენსიად დავსხდებით და ერთმანეთის ბასიობას დაუწყებთ ჩუქსნის სასოგადლობის სასარგებლოდ, ვანობთ ვინ იცის რასა და რასა, აქვენს რომ ერთს დიდს სალვარში არ ჩაეტყვა ჩუქსნი იმდენი სიტუქსები, თუნდა წესიერად ჩაეწყეთ რაგსედ. მართლაც ეს რა ასე მოხდეს და ის ჩუქსნი სიტუქსები, ერთს დიდს სალვარ-

ში ჩავაწყოთ. ისე წესიერად როგორც ვოქ; მაინც ასე აივსება და ასე გაიტყნება, რომ ერთს რომელსმე მხარეს გაგლეკს და ის იმდენი სიტიუტნი, იმ გაგლეკვილიდგან გაძვრებიან თუთუღად და გაგვეშარებიან, სულ ჰაერში.

დაგვევლოს დმერთმა ეშმაგო, რას გადაგვეიდე კელს არ აიღებ ჩუტნსე? ამ ჩუტნი ცხვრისგან რა გინდა, რომ იქ შეგვივადები სოღმე, იქ არის შენი კათედრა. ყოველს ჩუტნს სქემეს იქიდგან სქემობ და რაც შეიძლება ყოველს ჩუტნს სქემეს გვირეე და უთანხმობასა სოეს ჩუტნში. ამასთანა ჭირი იქნება, იმდენი გაგება არა გუქეს. რომ ამ ჩუტნის ცხვრის კარებთან ვიუარაულოთ და როდესაც ჩუტნი ცხვრის ეშმაკი მოდიოდეს ჩუტნს ცხვრში შესავდომათ ანუ თავის კათედრასუდ დასავდომათ, მივწვეოთ და თავი მოგვლივოთ შეჩუტნებულს. ამასე ადული ხომ არა არისრა, მაგრამ არა, ჩუტნის ავდენის უთანხმოებით, ჩუტნის ავდენის სხუა და სხუა ახრებით, ჩუტნის ავდენის ამპარტანებით, ჩუტნის ავდენის თავის სიუუარულით, ჩუტნის ავდენის პატივის მოყუარულობით, ჩუტნის თუთრულობით, ჩუტნის ავდენის სქემის გაუხსრეველობით, ჩუტნის ავდენის შორს დაუნახაობით და ჩუტნის ავდენის ერთმანერთის შურიით, ერთმანერთისა რა არა მოგვწონსრა სრულებით, სულ ერთი მეორის ოპონიციები კართ და მარჯუტნა მხარესკი აღარავინ გვისინს სწორე საჯოს, ასე გათსრებულა ოპონიციობისგან ჩუტნი მარჯუტნა მხარე, რომლითაც ამ ჩუტნის სისუსტით დიდად სარგებლობს წყეული ეშმაკი და დიდად უხარბან ჩუტნი ავდენი ჰაი ჰეობით.

ერთს სოიველში ხუთი კომლა კაცი რო იდგა და ოცდა ათი მამასახლისი ჰუქანდათ, ჩუტნი სქემე იმათ მიემსგავსება, ჩუტნ რავდენიმე სცოდავები ძლიერ შევი-

კრიბკნით სსსარტებლოდ ჩუტნის ენისა და ეს სსცოდავები ჩუტნის უთანსმოებისკამო, ორასად გავიგლიჯენით, ორასი წინააღმდეგობა მოგვზდა და ორას რიგად გეპუტებით ერთმანეთსა. უბედურო სუტნო ჩუტნო! არა, ვერ შამიტუვა, ვის უწერებით მართლად სსცოდავები? კარგს გზასედ არა ვართ დამდგარნი, თორემ თქუტნ იცით. არ იცით რა დიდი მუტული აქუტს შურსა? უფრო ჰირდა-ჰირ კსთქუტათ ასე სჯობია: შური არის ჯოჯოხეთი; უთანსმოება და წინააღმდეგობა გალებული კარები მისი, რომელშიაც წაწემენდილნი დანთქმიან სსუკუნით. თუ შე ამასა გტუეი ჩამაქუტავთ.

ჭაი შე გუდიანო, შე გუარში და ფისში ამოვლებულო ეშმაკო. განა ამ ჩემს ღაჰარაკში გაინახე ჩუტნის ცისკრის გუთხეში სადმე, ეგება შენი ავდენი ეშმაკობა გადა-მაკიწედეს გულიდგან? არა ეშმაკო, შენი ავდენი საშინელი ცბიერება დასავიწებელი არ არის. განა ეშმაკო ჩუტნი ცხვრა შენი განსასვენებელი წიღია სსუკეთესო? გნახეთ ჟამი და ბოლო რა იქნება.

მართლად როგორღაც უნებურად ითქუა: ჟამი და ბოლო, სეტავი ეს მანც შეეიტყოთ, ჩუტნი ჟამი და ბოლო რა იქნება? ჭო, ჭო, ძლივს ვიზოკუ. აბა კოჭი შევაგდო, ჩუტნი ჟამი და ბოლო კვითხრო? თუთრო კოჭო შესსა მზესა.

— თუ ჩუტნ რა ფაშა?

— ეირა. (ეირასედ დადგა)

— ეისი ეირა?

— არშიეისა. (თაფი.)

— ვის შურსა ვჭამთ?

— ქურდობისას. (ჭუკი)

— ჟამი და ბოლო?

— გჳირობა. (თონისი).

ღმერთმა შეკარცხნოს კოჭო, კარგი ბედის წერა ჩუქნს
 ნოკვიისარ გზირობა, თუ არ ხუმრობ. ამ ყამად ჩუქნს
 მოლაყუე შეუძლოთ შეიქნა და მცირედი ესე აუცილებუ-
 დი სოქმელი მე მამისხენებია, თუ შეტნაგლები წამოკ-
 ცდა რამე შენდობილ ვიყვნეთ: ერთი აღიღუთა ღვდელ-
 საც შესცდებო.

მეჯრბლან.

სსჭა და სსჭა ანბავი.

—ქუთაისით. ჩუქნის ქალაქის სასოგადობა საკმაოთა
 გრძნობს სასოგადოდ სარკებლობასა. ამ მოკელს დრო-
 ში ისეთი შესანიშნავი შემთხუჭკა მოხდა, რომლისაც
 ცნობა საჭიროა «ცისკრის» მკითხველთათს.

ჩუქნის გენერალ გუბერნატორმა დააწესა კანონად,
 რომ ყოველს შავათობით შევიყარნეთ სოღმე იმის სა-
 ხლში, სადაც შეგვიძლიან წავიკითხოთ სსჭა და სსჭა
 მწერლების თხზულება. ამ სახლში ახლა, ყოველს შავა-
 თობით შევიკრიბებით სოღმე სამოციოტან ვიდრე სამოც-
 და ათამდის გაცი თუ ქალი. ყოველს შეკრებასუდ კმატე-
 ბიან თუთო ოროღინი, ასე რომ სხანს დიდი სურვილი და
 წამატება ამ სასოგადოდ სასარკებლოს საქმეში.

ეს, კერძა ერთხელ წასაკითხად შეკრება გენერალ
 გუბერნატორმა დააწესა უფრო გიმნაზიის ძაღლის კლასის
 მოწაფეთათს, იმ ანრით, რომ წასადისონ და
 გააცნოს უპირატესესნი მწერაღნი. უფრო იმ გვარს წიგ-
 ნებსა კითხულობენ, რომელნიცა შეკრებიან საღმერთოს და
 სხუობას, ახლანდელის დროს მოთხოვნილებას და ის-

ტორიას. აი, აქმდისინ რა წავითხუდა სესსნს შეკრე-
ბილუებაში: თხსულებს გრანოვსკისა: ტემუხანი, ალექ-
სანდრე დიდი, წმინდა ღიუდოვიკი; სოლოვიევისა: ბო-
რის გოდუნოვის ტანტსკედ ასჭლას; ვინისკისა: სტიუ-
არტი და ვილგელმი შესამე; ჰუშკინასა: ჰოლტვა, ბო-
რის გოდუნოვი; შაიკოვისა: სამი საკუჭლილი; გოგოლასა:
რევიზორი, კალიასკა და შინელი; ლერმანტოვისა: ბოია-
რინი ორშა; გრიბოედოვისა: ვაჲ ტკუის პეტროსს. დასა-
სრულს ამ დაწესების შემომტანმა თათან წავიბასა კრი-
ტიკური სტილი გრიბოედოვსკედ, რომელიც დაწერიბა
მილიუკოვს.

კითხვა დაიწყობა ხოლმე რვის სახუერითგან, და შეი-
ცავს სამს საწადს. ზირჟსლში ივითეს იმ გუანრი თხუ-
სულებს, რომელიცა შესძინებს მსმენელს ჰსწავლას,
შეარედ დრამები და შესამე სასაცილო კამედიები. რა
გათავდება ხოლმე კითხვა, მაშინ იწუბა ვახში, რომ-
ლის შემდგომს ვიშლებით.

— ქუთაისითუე. — დეკემბერში ქუთაისის გიმნაზიის
მოწაფეთა ჰქანდათ წარმოდგენა რამდენჯერმე, რომელ-
შიაც გასავალს გარდა შემოვიდა 148 მან. და 70 კობ.
ამ ფულითგან გაგზავნეს ჰეტერბურღში სსჭა და სსჭა
ეურსალების დასაბარებლად 83 მან. და 50 კობ. ამ ფუ-
ლის გაგზავნასკედ დაიხარჯა 1 მან. და 52 კ. შესავალ
გასავალის ჩასაწერს წიგნში მიეცა 1 მან. და 25 კობ.
დანაშთენი 60 მან. შენახულია გიმნაზიის დირექციამში.

— ჰროვიანტის მაგნიის ჩანოვნიკებმა მოაგროეს
თავიანთში ფული, რომელიც შესდგა ცამეტი თუმანი და
ერთი მანეთი, და ეს ფული გაგზავნეს ს. ჰეტერბურღის
უნივერსიტეტში ღარიბის სტუდენტების შესაწავლად.

— შთაერობის განკარგულებით აზრილის 15, ტფილი-
სში იქნება დოღი, სახუქარი, რომელიცა დაენიშნებათ

კარგის უღაყის ცხენის პატრონთა არის პირუჭლის ხარისხისა ვერცხლის ვახა ორმოც და ათ თუმნათ ღირებულე; მეორე, იფულათ თხუთმეტი თუმანია. კარგის ჭკვის ცხენის პატრონთა პირუჭლის ღირსებისას ვერცხლის ვახა ას თუმნათ ღირებულე, ხოლო მეორეს ღირსებისას იფულათ ოცდა ხუთი თუმანი. მანძილი იქნება უღაყის ცხენებისათვის ექვსი ვერსი, ხოლო ჭკვისათვის ოთხი.

—ყარაის მინდორზედ, რომელიცა არის საკელმწიფო, მთავრობის განკარგულებით აღერძაღულაა ნადირობა.

—ტოვილისში, ქართულის თეატრის მოუჭარეთავსან ეკლეიერის შავათს 17 თებერვალს შეადღისას 12 საათსედე წარმოდგენილ იყო ქართულს ენაზედ კეთილის საქმის სასარგებლოდ ახლად დაწერილი და ახლადვე წარმოდგენილი ორი პიესა. ერთი აძლად ცოლის შერთვე ვინება» მოლიერის კომედია, ძრანტუსულითავსან გადმოთარგმნილი დ. უიფიანისავსან და მეორე «მური» დრამა სამს მოქმედებად და ერთ კარტინად თხზულება კხ. ბარბარე ჯორჯაძისა. ამ ჩუჭნმა მწერალმა ქალმა, ჩუჭნს ლიტერატურას აჩუქა მახულ გონიერულად დაწერილი დრამაც, სადაც გამოეჩინილია ეოველი ჩუჭნულება, ახლანდელის საუკუნისა. ჩუჭნავსან მომატებულე იქნება ქება, თვთან შეითხუჭლნი სცნობენ ამ მოკლეს დროში, რადგანც იქნება საკუთარ წიგნად დაბეჭდილი. საჭიროთ ვრაცთ მოვსესნოთ შეითხუჭლთ რა განსრავიაც წარმოადგინეს ეს ორი პიესა ქართულის თეატრის მოუჭარეთავსან, შემოსავალითავსან, რომელითავსანც დარჩა გასავლის გარდა ოცდა ათი თუმანი, ერთის საწილითავსან უნდა დაიბეჭდოს ქართული ანბანი და დაერგოთ დარბის ემაწულებს როგორც ქალაქში ატროკე სოფლებში უივსოთ. მეორეს საწილითავსან უნდა დაიბეჭდოს დრამა კნ. ბარბარე ჯორჯაძისა და გაიყიდოს სასარგებლოთ იმ ქალების შანსიონისა, რომლისაცა

დაფუძნების აზირებენ ქ. თელავში. ჩუქნს შუროდს ქალსა სურდა თვის ეს შემოსული თუტრში ფული გავსჯანა ზღვილობრივ თელავის შანსიონისათვის, მაგრამ რადგანც მაკდეს არაფერს შეადგესდა ამისათვის ამჟობინა დაბეჭუდა ამ დრამისა, რადგანც იმედია ერთი ორთ შესდგეს ფული. წარმოდგენა დიდად მოეწონა ჩუქნს სასოგადოებას, გათავების დროს შექსეს მაყურებელთა ტაშის გუჩრა და ძახლი, სდაცა ისმოდა ხმა მთხუეყელის ქალის ქებისა, შუროდი ქალი იყდა შემოთ ღოჯაში მშჯლობისის სხით და მინამ არ წამოდგა და არ გადაუხდა მადლობა თავის დაგუჩრით, არ გაწუქსტილა ტაშის გუჩრა და ხახლი. შემდგომ წარმოდგინეს ჩინებულად სთარგმნი კომედია დ. ყიფიანისაგან და დასრულების დროს, გადაუხდა აგრეთვე სასოგადოებამ მადლობა. რაც შეეხება მოქმედო შირთ და რაც შეეხება იმათს გამოცდილებას, წარმოდგინეს ისე, რომ უკეთესის მოთხოვნა მსელი გასახედი იყო ჩუქნის მხრივ. ამ წარმომადგენელში ეოკელხედ აღმატებოდა უფ. სააკოვი, სტიფანე ფერშალის როლში (შურის დრამაში) და სჯანარელის როლში კომედიაში. იმისს კომიკურს მიხრამონრას განკურჭებაში მიჭყავდა მაყურებელი. უფ. მისოკვი თ. ვახტანგის როლში, უმეტესად მასან, როდესაც როგორც ქუჭლი კაცი, დაიციხებოდა ახლანდელს დროხედ. უფ. ყიფიანი, კამედიის ტილოსოტონის როლში, მართლად და მოსწონი იყო, ისე აღსრულებდა თავისს როლს. თ. მანახელი და უფალი სარქისოვი ქალების როლში, ისეთის მხრს მოხრით ადგენდნენ, რომ ქალებში მსელად გასარჩენი იყვნენ. ქალი ვახსენე და მამაგონდა, აი ჩუქნის ქუჭუნის უბედურება: ამ წარმომადგენელთა, სულით და გულით კეთილშობილთა, სოგო ერთთ ქალებს მიმართეს თხრებით მიელთ მონაწილეობა ამ

საზოგადო კეთილს საქმეში და კერძოდ უზაა ვერცა ერთს
 ჯერ გახუდინეს. უველა სირცხულსედა სდებდა თავსა,
 ის სირცხულია ზოგ ერთათეს რაც რამ კეთილი საქმეს
 და ისეი არ არის სირცხული, რომ... უჰ! მადლობა ღმერ-
 თის, უამასოთაც იოლით წველით საჭიერის ვმაწვლას
 გრის თ. მახაბუღას და უ. სარქისოვას შემწეობით.
 უ. უ. სერებრავოვი, კორინთელი, შაიქაძე, ტერაქოფოვი,
 თ. სოფელსედა თავისთს რიღს - ადგენდეს აგრეთვე
 სანსედათ, გუღს მოდგინებით და დიდის კმაყოფილე-
 ხათ. უოღლას სსნიოგას გამომეტეუნებდა კეთილშობი-
 ღურა. კრძსობა. ისეობს ღმერთმან არ გაცდუდეს ამათში
 ეს კეთილშობილური საზოგადო კეთილის სურვილი.
 შერქნას მხრავ ამახედ მეტის თქმა არ შეგვიძლიან, რად-
 ვანც ვიუვიით მონაწილენი ამ საზოგადოს საქმეში. დაწ-
 კილუბათ აღწერა და გარეუწება ამ შიესებისა მიგზნდვია
 თათან მუერებელთათუს.